

Załącznik nr 2

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych albo artystycznych, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789)

dr Tomasz Sowiński
Uniwersytet Gdański
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Finansowego
ul. Jana Bażyńskiego 6,
80-309 Gdańsk
Email: tomasz.sowinski@ug.edu.pl
tel. kom.: 601 22 90 90

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Tomasz Sowiński

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe– z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

6 listopada 2006 r. – doktor nauk prawnych w zakresie prawa, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, rozprawa doktorska pt. *Konstrukcje prawno – finansowe ubezpieczeń emerytalnych*.

Promotor – prof. zw. dr hab. Andrzej Drwillo.

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Urszula Jackowiak i prof. zw. dr hab. Wojciech Łączkowski.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- od 2007 - Adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego
- od 2003 - 2005 - Wykładowca w Katedrze Prawa Finansowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego
- od 1991 - 2003 - Asystent w Katedrze Prawa Finansowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego
- od 2003 - 2013 - Adiunkt w Katedrze Europeistyki na Wydziale Studiów Europejskich Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej
- od 2012 - Kierownik Centrum Prawa Samorządowego i Prawa Finansów Lokalnych Uniwersytetu Gdańskiego

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego:

Autorstwo monografii pt. *Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Studium prawnofinansowe.*

b) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzent wydawniczy:

T. Sowiński, *Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Studium prawnofinansowe.* Warszawa 2019, Wydawnictwo CeDeWu, ss. 400, ISBN 978-83-8102-194-4

Recenzent: dr hab. Jacek Wantoch-Rekowski, prof. UMK Zakład Prawa Budżetowego i Finansów Samorządu Terytorialnego Wydział Prawa i Administracji UMK.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

O konieczności zabezpieczenia społeczeństwa na wypadek choroby, niezdolności do pracy, czy też z powodu osiągnięcia określonego wieku, wypowiadały się niemal wszystkie znaczące instytucje międzynarodowe, od Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy, Unii Europejskiej, Unii Euro-Azjatyckiej, Międzynarodowej Organizacji Pracy, aż po Bank Światowy, a także konwencje, raporty, dokumenty przez nie tworzone, ludzie nauki, kultury, działacze, a nawet kolejni papieże.

Istotną cechą funkcjonowania tradycyjnych modeli ubezpieczeń społecznych, a w tym emerytalnych, jest generowanie przez nie znacznych środków finansowych, porównywalnych niejednokrotnie z dochodami budżetów poszczególnych państw.

Mimo, że nowożytnie ubezpieczenia społeczne mają już 130 lat, koncepcja, która zdominowała większość rozwiązań w tym zakresie, to w oryginalnej bądź zmodyfikowanej formie repartycyjny model ubezpieczeń emerytalnych, będący podstawowym lub co najmniej jednym z podstawowych elementów obecnie obowiązujących „systemów” zabezpieczenia społecznego.

Realizacja zadania, jakim jest zabezpieczenie społeczne, w repartycyjnym modelu stwarza wiele problemów, zwłaszcza w zakresie finansów publicznych. Może to też doprowadzić do niewypłacalności państw i powodować kryzysy finansowe, co najmniej na skalę lokalną, obejmującą poszczególne państwa. Zasadne staje się zatem pytanie, o sens stosowania tej koncepcji, jeśli rodzi ona tak wiele problemów. Z drugiej strony powstaje wątpliwość, dlaczego nie zaproponowano innego skuteczniejszego i sprzyjającego stabilności finansów publicznych, modelu emerytalnego.

Należy zatem podjąć próbę wskazania możliwych i oczywiście mających cechę realności i możliwość zaadaptowania, kierunków rozwoju, działań zmierzających do stworzenia i wprowadzenia w życie systemu emerytalnego: samowystarczalnemu, odpornemu na wahania demografii, zapewniającego beneficjentom odpowiedni poziom świadczeń, przyjaznego dla

budżetu i zabezpieczonego przed destrukcyjnymi działaniami bieżącej polityki. Do tego pożądanym by było aby model ów miał znamiona uniwersalności.

Stąd badania nad koncepcją emerytalną, mają charakter interdyscyplinarny, niejednokrotnie wykraczając poza system prawa finansowego i innych dziedzin prawnych.

Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego, którą autor proponuje do rozważenia i ewentualnego wdrożenia w życie, opiera się na bezwzględnie szanowanej idei wolności człowieka i suwerenności jego praw. To człowiek – obywatel, ma niezbywalne prawo decydowania o swoim losie, o sposobie i formach jego zabezpieczenia, zwłaszcza jeśli dokonuje się to za jego środki pieniężne.

Zgodnie ze wszelkimi oficjalnymi deklaracjami, uchodzącymi za milowe kroki w rozwoju ludzkości, bądź za znaczniki owego rozwoju, konwencjami, kartami praw, konstytucjami, umowami międzynarodowymi, deklaracjami, dziełami filozofów, myślicieli, humanistów, itp. **najwyższą wartością**, którą cała społeczność ludzka i wszystkie stworzone przez nią instytucje mają bezwzględny obowiązek szanować i chronić jest - **ludzkie życie - człowiek** - będący istotą najważniejszą na znanym nam świecie. Dalej można rozwinąć tę myśl o niezbywalne prawo do życia w pokoju, szeroko pojętym bezpieczeństwie, rozumianym, jako nietykalność osobistą, jak i bezpieczeństwo socjalne, ochronę zdrowotną, zapewnienie możliwości kształcenia i rozwoju oraz korzystania ze zdobyczy ludzkiego umysłu, nauki i techniki umożliwiających wszechstronny rozwój każdego człowieka. Wszystko to zaś winno się odbywać w przestrzeni społecznej, politycznej, prawnej, gwarantującej niezbywalną i bezwzględnie przynależną w ten jedynie słuszny, głęboko humanistyczny sposób pojmowania człowieczeństwa – godność każdej istoty ludzkiej – każdego człowieka.

Dlaczego badania dotyczą „zabezpieczenia emerytalnego”, a nie na przykład ubezpieczenia społecznego? Są tego co najmniej trzy powody. „Zabezpieczenie” to pojęcie zawarte w Konstytucji RP, a budując fundamenty nowej koncepcji należy oprzeć się na źródle i bezwzględnej podstawie prawnej badanej instytucji. Po drugie „zabezpieczenie” jest pojęciem ogólnym, które nie przesądza formy i modelu, jaki ostatecznie ma być zastosowany. Używając pojęcia „ubezpieczenie” z góry zostało by przesądzone, iż model zabezpieczenia, który tak naprawdę ma być efektem badań, już został narzucony jako „jedynie słuszny”, odrzucając zarazem całe bogactwo możliwości, które być może wcale do tej pory nie były brane pod uwagę. No i po trzecie, dlaczego „emerytalne”, a nie „społeczne”? Przede wszystkim dlatego, że podmiotowa koncepcja dotyczy zabezpieczenia stricte emerytalnego, a nie licznych instytucji z zakresu ubezpieczeń społecznych. Poza tym cofając się do źródeł, czyli do sozialversicherung, rozważamy właśnie instytucje ubezpieczeń emerytalnych i to w ich podstawowej formie tak zwanej renty starczej, a nie przez z górą sto lat rozbudowanej instytucji ubezpieczeń społecznych, które z czasem stały się jednym z elementów szeroko pojętej polityki społecznej państw, a szerzej nawet instytucji międzynarodowych.

Zatem rozpoczynając badania nad podmiotową koncepcją zabezpieczenia emerytalnego, autor cofnął się do źródeł, tak rozwiązań prawnych, jak i historii powszechnej i historii prawa dotyczącej badanej instytucji.

Aby dojść do ostatecznych rozwiązań prawnych umożliwiających wcielenie proponowanej koncepcji w życie, niezbędne jest studium prawno-finansowe, ale i ekonomiczne, społeczne, historyczno-porównawcze, a w konsekwencji także filozoficzne, skupiające się przede wszystkim na dotychczasowych propozycjach w tym zakresie, a także na samej koncepcji, która zostanie zaproponowana i przedstawiona w wielu aspektach dotyczących omawianej dziedziny. Niestety w podstawowej dziedzinie interesującej autora niniejszej rozprawy, czyli prawie finansowym, w dorobku doktryny posiadamy jedynie cztery monografie dotyczące prawnofinansowych aspektów ubezpieczeń społecznych. Nieco więcej jest artykułów, choć w wielości opracowań z tej dziedziny stanowią one nieliczną mniejszość. Nawet podręczniki do prawa finansowego zawierające rozdziały dotyczące prawa finansowego ubezpieczeń społecznych, mimo że w ostatnich latach sytuacja ta nieco się poprawiła, stanowią zdecydowana mniejszość, przedstawiając w większości przypadków jedynie aktualny stan prawny tej dziedziny dotyczący finansów publicznych. Jest to co najmniej dziwne zważywszy, że finanse ubezpieczeń społecznych stanowią jedną z największych części finansów publicznych [środki FUS to ok. 80% dochodów budżetu państwa], a ukryty dług publiczny generowany przez sferę ubezpieczeń emerytalnych stanowi 228,1% PKB i nieustannie rośnie. Trudno chyba o bardziej znaczące argumenty uzasadniające wagę omawianej problematyki. Wspomniany wcześniej rozmiar środków publicznych generowany przez ubezpieczenia społeczne wydaje się jednak na tyle istotny, że powinien wyzwać większe zainteresowanie także dziedziny prawa finansowego.

Biorąc pod uwagę, że do tej pory praktycznie nie zajmowano się badaniami tej dziedziny w sposób całościowy i wszechstronny, jak i nie badano zagadnień prawa finansów ubezpieczeń społecznych, a w tym i prawa ubezpieczeń emerytalnych, jako systemu prawno-finansowego, z punktu widzenia dziedziny prawa finansowego, badania takie są nie tylko uzasadnione, ale i konieczne, wypełniając lukę w tej przestrzeni badawczej.

Szczególnym elementem owych badań jest sformułowanie podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego. Aby tego dokonać niezbędne było podjęcie wszechstronnych, wieloaspektowych badań zagadnienia konstrukcji, modelu i systemu zabezpieczenia emerytalnego w aspekcie prawnofinansowym. Nie można jednak pominąć sfery idei wywodzącej się tak z filozofii prawa, jak i aksjologii doktryny nauki prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz na ile to możliwe, prawa finansowego. Interdyscyplinarność tematyki pracy spowodowała konieczność zbadania pewnych aspektów z zakresu prawa konstytucyjnego, prawa cywilnego, prawa międzynarodowego, a zwłaszcza prawa Unii Europejskiej, a także prawa administracyjnego. Nauki ekonomiczne, statystyka i analiza danych finansowych, jak i historia zwłaszcza okresu, od końca XIX wieku do chwili obecnej, dopełniają całości materiału badawczego, który posłużył do przeprowadzenia analizy porównawczej różnych elementów niezbędnych do zbadania prawidłowości podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego. Wykorzystano liczne dane empiryczne gromadząc materiały z opracowań autorskich, różnych krajowych i międzynarodowych urzędów i instytucji, opracowań eksperckich i raportów oraz wielu innych, korzystając z nich, a w przeważającej liczbie opracowując samodzielnie.

Pozwoliło to na syntezę umożliwiającą ocenę konstrukcji, modeli, systemów i koncepcji ubezpieczeń emerytalnych i metod zabezpieczenia emerytalnego, a dzięki temu sformułowanie

stosownych wniosków dotyczących cech oczekiwanego modelu ubezpieczeń emerytalnych, jak i zasad, według których powinna być tworzona jego konstrukcja prawnofinansowa.

Umożliwiło to sformułowanie koncepcji podmiotowej systemu zabezpieczenia emerytalnego, a także zbadanie podstawowych elementów jego proponowanej konstrukcji z punktu widzenia wielu dziedzin prawa, a także nauk ekonomicznych, historycznych i filozofii. To właśnie badania dotyczące aspektów aksjologicznych doprowadziły do sformułowania ostatecznej wersji założeń podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego.

Ważnym elementem badań okazało się poszukiwanie kryteriów, według których należy konstruować nowy system zabezpieczenia emerytalnego, a które w przyszłości mogą służyć weryfikacji prawidłowości jego działania, jak i ocenie ewentualnych proponowanych zmian. Podobnie istotne jest określenie paradygmatu proponowanych rozwiązań w oparciu o fundamentalne zasady, według których zbudowany zostanie nowy system zabezpieczenia emerytalnego oraz cechy, jakie muszą go charakteryzować, by mógł spełnić oczekiwane od niego zadania. Na ich podstawie można będzie sformułować wspomniane wcześniej kryteria. Znajomość uwarunkowań społeczno-ekonomicznych pozwoli zaś zaproponować, możliwe do zrealizowania przez instytucje publiczne, a zarazem akceptowalne przez społeczeństwo warunki jego prawidłowego funkcjonowania i ostateczną formułę prawną i prawno-finansową, jaką winien przyjąć proponowany nowy system zabezpieczenia emerytalnego.

Celem pracy było sformułowanie i przedstawienie podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego oraz zbadanie prawno-finansowych uwarunkowań i przestrzeni prawnej dla jej ewentualnego wdrożenia. Umożliwiło to opracowanie ostatecznej wersji założeń do podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego, na fundamencie wniosków z tych badań. Problemem było stwierdzenie, poprzez holistyczne ujęcie w symbiozie nauk, czy podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego, może wypełnić zadania publicznego zabezpieczenia emerytalnego społeczeństwa. Aby to osiągnąć należało odpowiedzieć na pytania:

1. Czy może ona zostać „wpasowana” w istniejący system prawa?
2. Czy ma szansę być modelem emerytalnym zasadniczo niezależnym od budżetu państwa?
3. Czy może posiadać samodzielność finansową i być odporną na problemy demograficzne?
4. Czy możliwe jest zaproponowanie koncepcji modelu emerytalnego, który w sferze wartości uniknie konfliktu dóbr, jakimi są prawa i wolności obywatelskie oraz ograniczenia związane z przymusem ubezpieczeniowym?
5. Czy prawo do zabezpieczenia społecznego obywateli zawarte w ustawie konstytucyjnej nie zostało wypaczone przez zbyt dużą swobodę pozostawioną ustawodawcy przy jego ostatecznym formułowaniu w ustawach zwykłych?

Badanie problematyki podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego oparto na sześciu **założeniach [hipotezach]**.

1. Obecnie funkcjonujące modele i systemy emerytalne są w znaczącej większości niewydolne finansowo i nie mogą prawidłowo funkcjonować bez znacznego wsparcia finansowego pochodzącego z budżetu państwa. To z kolei powoduje narastające problemy finansów publicznych. Istotny problem stanowi zadłużanie budżetu państwa zwiększające państwowy dług publiczny. Należy też pamiętać o zadłużeniu ukrytym, które przy niesprzyjających

warunkach demograficznych, spotęgowanych problemami finansów publicznych natury makroekonomicznej, może doprowadzić nawet do zapaści systemu finansowego państwa.

2. Należy zredefiniować paradygmat ubezpieczeń społecznych, którego schematyczne realizowanie od 130 lat jest jedną z przyczyn niewydolności współczesnych modeli ubezpieczeń społecznych, a w tym i emerytalnych.. Dlatego ważne jest przeanalizowanie głównych założeń obowiązującego paradygmatu i wskazanie jego podstawowych wartości, tak w ujęciu aksjologicznym, prawnym, jak i finansowym i organizacyjnym.

3. Jednym z głównych powodów niepowodzeń obecnych modeli ubezpieczeń społecznych jest ich zbyt duża podatność na ingerencję czynnika politycznego. Powodem ingerowania często nie jest wzmocnienie, czy naprawa systemu emerytalnego, lecz osiągnięcie doraźnych korzyści. Bywa, że dzieje się to także ze szkodą dla finansów ubezpieczeń emerytalnych, a co za tym idzie, także dla jego beneficjentów, czyli ubezpieczonych, tak tych pobierających świadczenia emerytalne, jak i dla jeszcze aktywnych zawodowo.

4. Możliwe jest oparcie realizacji zabezpieczenia emerytalnego na indywidualnej przeczności obywateli. Nie oznacza to jednak ich samowoli, ani pozostawienia bez niezbędnego wsparcia państwa. Państwo pozostaje organizatorem, nadzorcą i gwarantem prawidłowego realizowania obowiązku zabezpieczenia emerytalnego. Państwo jednak nie musi, a nawet nie powinno, być jego realizatorem. To właśnie jest jednym z głównych powodów braku stabilności modeli i systemów emerytalnych, gdyż realizacja zabezpieczenia emerytalnego przez aparat państwowy daje mu także pretekst i możliwość ingerencji w prawnofinansową konstrukcję systemu emerytalnego. Zbyt częsta i nadmierna ingerencja powoduje jego destabilizację, a nawet destrukcję.

5. Zabezpieczeniu emerytalnemu należy przywrócić jego podstawowe zadanie, a zarazem sens jego istnienia, a mianowicie ochronę socjalną obywateli na wypadek osiągnięcia przez nich wieku emerytalnego. Ma to się dziać w rzeczywistości prawnej, finansowej, organizacyjnej i faktycznej. Z poszanowaniem w pierwszej kolejności praw i wolności obywatela i dla jego dobra. Wydaje się to być oczywiste, zwłaszcza w kontekście szumnych deklaracji politycznych towarzyszących wielu zmianom prawa emerytalnego. Niestety niejednokrotnie jedynym celem zmian jest poprawa stanu finansów publicznych, często z wyraźnym uszczerbkiem dla interesu ubezpieczonych. Bywa też i tak, że nawet ten cel zasadniczo słuszny i pozytywny dla ogółu obywateli, nie jest osiągnięty, gdyż ewentualne korzyści [najczęściej po prostu oszczędności], płynące ze zmian, wykorzystywane są dla bieżących potrzeb. Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego takie sytuacje zdecydowanie odrzuca i wyklucza możliwość ich realizacji. Czyni to dając prawo akceptacji proponowanych zmian obywatelowi, jako stronie i podmiotowi instytucji zabezpieczenia emerytalnego.

6. Należy precyzyjnie skonstruować mechanizm sfinansowania tak zwanego okresu przejściowego. Zapewnić wiele źródeł jego finansowania i odpowiednio rozłożyć ciężary ponoszenia kosztów zmiany systemu emerytalnego. Bez wątplenia zasadnym byłoby stworzenie międzynarodowej instytucji finansowej, której jedynym, a przynajmniej głównym zadaniem byłoby wspieranie reform emerytalnych zmierzających do samowystarczalności modelu emerytalnego, jego niezależności od budżetu państwa i bieżącej polityki. Warunkiem bezwzględnie winno być podmiotowe traktowanie obywatela w proponowanym modelu

emerytalnym, poczynając od powszechnych konsultacji społecznych i społecznej akceptacji proponowanego modelu i systemu emerytalnego, a także wiążącej strony [państwo i obywateli] umowy społecznej, która spisana byłaby dodatkowym gwarantem bezpieczeństwa przyjętych rozwiązań prawnych, jak i warunkiem uzyskania pomocy międzynarodowych instytucji finansowych.

Pierwszy rozdział analizowanej monografii wprowadza w problematykę i dziedzinę ubezpieczeń emerytalnych wskazując podstawowe instytucje i problemy z zakresu ubezpieczeń społecznych, metody realizacji zabezpieczenia społecznego oraz zarys rozwoju ubezpieczeń emerytalnych, co daje możliwość teoretycznego zbadania instytucji ubezpieczeń społecznych, z których niejako wyemancypowały się, ze względu na swoje znaczenie i szczególną rolę, ubezpieczenia emerytalne. W rozdziale tym przedstawiono także jedną z kluczowych instytucji modeli i systemów ubezpieczeń społecznych i emerytalnych, jaką bez wątpienia jest składka w ubezpieczeniach społecznych, pozostająca niezmiennie podstawowym źródłem finansowania ubezpieczeń emerytalnych. Przedstawiono jej różne formuły w różnych modelach ubezpieczeniowych, wskazując także pewne podobieństwa do innych danin publicznych, a zwłaszcza do opłat i podatków oraz poglądy wielu przedstawicieli doktryny prawa finansowego na ten temat.

W drugim rozdziale przedstawiono liczne rodzaje rozwiązań modelowych i systemowych zabezpieczenia emerytalnego, starając się nie pominąć żadnego z funkcjonujących i odgrywających istotną rolę, a mogących być pomocnymi w konstruowaniu założeń, do prawa i konstrukcji prawnofinansowej zabezpieczenia emerytalnego w przyszłości. Starano się wskazać uwarunkowania historyczne, społeczne, prawne, finansowe, przedstawiając w tych badanych przestrzeniach, mocne i słabe strony poszczególnych rozwiązań, nie tylko z punktu widzenia samej konstrukcji prawnofinansowej, ale także uwarunkowań społeczno-politycznych i ekonomicznych w jakich musiały one zaistnieć i skonfrontować przyświecające ich wprowadzeniu założenia i późniejsze efekty, te zamierzone, jak i nie zamierzone. Ogólna charakterystyka prawno-organizacyjna i wskazanie metody finansowania, co jest to niezbędne by zdać sobie sprawę z koherentności założeń teoretycznych i przestrzeni społeczno-ekonomicznej, w której to efekt owych założeń teoretycznych, czyli konkretny model i system zabezpieczenia emerytalnego będzie musiał się sprawdzić.

Wydaje się iż opracowanie byłoby niekompletne, gdyby nie zbadano w nim, a konkretnie w rozdziale trzecim idei jednolitego systemu ubezpieczeń emerytalnych Unii Europejskiej. Idea od czasu do czasu pojawia się na forum UE, choć ze względu na swoją złożoność i wieloaspektowość w zasadzie została zarzucona, zwłaszcza po doświadczeniach z wdrażaniem jednolitych ubezpieczeń gospodarczych. Jednakże nie jest kwestią przesądzoną, że nie okaże się ona może niełatwym, ale najskuteczniejszym sposobem zaradzenia problemom generowanym przez obecnie obowiązujące modele emerytalne w UE. Zważywszy, na prognozy na przyszłość w tej dziedzinie, jak i stan zastany na początku XXI wieku, z całą złożonością problematyki społeczno-prawno-finansowej, tak dla UE jak i jej państw członkowskich warto zbadać na jakim to gruncie obecnie znajduje się problematyka zabezpieczenia emerytalnego, z jakimi problemami musi się liczyć. Charakterystyka prawna obecnej doktryny i rozwiązań stosowanych w UE, na tle zagadnień społecznych,

skonfrontowane z aktualną problematyką finansową, może wskazać fundament na jakim obecnie znajduje się Unia Europejska w badanym zakresie. Bez wątpienia jedno z najtrudniejszych zagadnień stanowi problem okresu przejściowego i jego finansowanie. Autor dokonał też przeglądu zagadnień z zakresu prawa Unii Europejskiej, w ramach bezpieczeństwa socjalnego obywateli UE, polityki społecznej i niewątpliwie uciążliwych procedur.

Rozdział czwarty poświęcony jest przedstawieniu i analizie uwarunkowań prawnych systemu ubezpieczeń emerytalnych w Polsce, która stanowi jedną z najciekawszych przestrzeni badawczych problematyki zabezpieczenia emerytalnego na świecie. Na części terytorium polskiego pozostającego w XIX wieku pod zaborem pruskim, wprowadzono pierwsze nowożytne ubezpieczenia społeczne. Odrodzone państwo polskie przejęło trzy różne modele i systemy ubezpieczeń społecznych, uzupełniło ich brakujące ogniwa, a następnie w 1933 roku zaproponowało nowoczesną koncepcję ubezpieczeń społecznych, na której wzorowało się wiele innych państw. Następnie w okresie lat 1945-1986 dokonało licznych zmian w przestrzeni ubezpieczeń społecznych, od ich odbudowy, przez całkowitą destrukcję, do zaproponowania jednej z najdoskonalej opracowanych koncepcji modelu repartycyjnego ubezpieczeń społecznych w 1986 roku. Zaś w roku 1999 wprowadziło po części wzorowany na rozwiązaniu z 1933 roku, po części na rozwiązaniu szwedzkim, a po części wymuszony przez Bank Światowy model i całościowy system, który miał realne szanse powodzenia, lecz bardzo wiele uczyniono, zwłaszcza w sferze politycznej, by się one nie mogły ziścić. Badanie i analiza tych rozwiązań dostarcza wielu pozytywnych i negatywnych wniosków, bardzo przydatnych dla konstruktorów nowego modelu ubezpieczeń emerytalnych. Przykłady rozwiązań i działań w przestrzeni ubezpieczeń emerytalnych z Polski stanowią skarbnicę cennych i niezbędnych doświadczeń, dla każdego badającego tą problematykę.

W rozdziale piątym podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jakie dziedziny nauki mogą być pomocne i wnieść istotne treści do badań nad problematyką zabezpieczenia emerytalnego. Odpowiedź stanowi istotne wyzwanie dla badającego, choć jest z pozoru prosta: wszystkie. Wszystkie te, które mogą wnieść pozytywny wkład w przestrzeń badawczą i przyczynić się do ustanowienia lepszego modelu zabezpieczenia emerytalnego niż znane dotychczas. To jest też powód, dla którego przedstawiając koncepcję podmiotową zabezpieczenia emerytalnego poruszać się należy w przestrzeni wielu dziedzin prawa, a nawet wielu nauk. W całej pracy pojawiają się wątki pochodzące z różnych nauk, jednak nie zawsze można było je rozwinąć, bądź zwrócić uwagę na niektóre istotne elementy, by nie zaburzyć toku rozumowania. Takim swoistym zbiorem zawierającym wspomniane wątki jest właśnie omawiany rozdział, w którym przedstawiona została interdyscyplinarność ubezpieczeń emerytalnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień z zakresu prawa finansowego, konstytucyjnego, prawa UE i prawa międzynarodowego, a także zagadnienia z zakresu niektórych innych dziedzin prawa.

Z jednej strony interdyscyplinarność pracy stanowi pewne wyzwanie, z drugiej jednak trudno sobie wyobrazić, by badając tak złożoną dziedzinę, jaką jest prawo zabezpieczenia emerytalnego, mogło być inaczej.

Rozdział szósty poświęcony jest badaniu podstaw prawa do zabezpieczenia emerytalnego. Wskazuje założenia aksjologiczne obecnych modeli zabezpieczenia emerytalnego, jak też poszukuje ich w różnych aktach i normach prawnych oraz w praktyce. Przedstawione i

porównane są kwestie ideologiczne zabezpieczenia emerytalnego, elementy jego paradygmatu, na czele z ideą solidarności pokoleniowej i międzypokoleniowej. Zidentyfikowano swoistą wadę systemową, którą stanowi brak przełożenia owych idei na ekonomię, rynki finansowe i zmieniającą się przez 130 lat rzeczywistość i związane z tym problemy, a także zasady finansów publicznych, z którymi nie do końca owe idee, a przynajmniej próba ich „bezpośredniego” przełożenia na praktykę, współgra. Wątpliwości związane z wcieleniem idei do praktyki poszerzone o badanie aksjologicznych aspektów dotyczących finansowania zabezpieczenia emerytalnego, na fundamencie wcześniej przedstawionych zagadnień aksjologicznych w znacznym stopniu współgrają z materią wyznaczającą cel pracy.

W rozdziale siódmym przedstawiona została podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Omówione zostały jej podstawowe założenia oraz kontynuowane są badania aksjologiczne na gruncie konstytucyjnym. Pozwala to przedstawić założenia konstrukcji modelu zabezpieczenia emerytalnego w koncepcji podmiotowej oraz konstrukcję systemu zabezpieczenia emerytalnego. Ze względu na funkcjonującą wcześniej w doktrynie ideę podmiotowej koncepcji ubezpieczenia emerytalnego, a także jej podobieństwo do strony konstrukcyjnej obecnego modelu polskiego, szwedzkiego i Banku Światowego, który jest obecnie najczęściej spotykany w praktycznych rozwiązaniach państw demokratycznych, a także na to, iż była ona koncepcją wyjściową, można by stwierdzić, że bazową do proponowanej w pracy, zdecydowałem się na jej przedstawienie. Umożliwia to prześledzenie ewolucji od podmiotowej koncepcji ubezpieczeń emerytalnych do podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego oraz ułatwia zrozumienie zasadniczych różnic pomiędzy nimi. Poddana jest także naukowej refleksji problematyka szans podmiotowej koncepcji zabezpieczenia emerytalnego na wprowadzenie jej w życie i oczekiwana skuteczność działania, by zbadać założenie szóste opracowania, co uzupełnia jeszcze część badań z rozdziału szóstego.

W rozdziale ósmym ze względu na tezę trzecią i piątą przedstawiono, w formie nieco eseistycznej, badania dotyczące ochrony praw ubezpieczonych i nienaruszalności systemu emerytalnego, co stanowi jeden z najistotniejszych problemów współczesnych modeli zabezpieczenia emerytalnego. Problemy te potęguje swoista omnipotencja instytucji państwa, która została przedstawiona na przykładzie ubezpieczeń emerytalnych. W kontekście zabezpieczenia interesów obywateli wskazano system gwarantowania realizacji zabezpieczenia emerytalnego na gruncie umowy cywilno-prawnej, która funkcjonowałaby w ramach tak zwanego kontraktu z przyszłością.

W pracy przedstawiona jest jasna wizja zabezpieczanego obywatela, człowieka, jego praw i obowiązków związanych z przynależnością do społeczeństwa. Zaś z drugiej strony wizja państwa powołanego przez społeczeństwo, by jemu służyło. Wszystko to pozwala autorowi zaproponować koncepcję uniwersalnego systemu emerytalnego i jego konstrukcji prawno-finansowej, która może z czasem zostać wdrożona w życie, a przynajmniej stać się podstawą, czy choć pretekstem, do rozważań nad nowym systemem emerytalnym, nową koncepcją, która będzie miała szanse sprostać aktualnym problemom występującym w tej dziedzinie.

W wyniku zrealizowanych badań autor sformułował szereg wniosków końcowych, a wśród nich przedstawione poniżej.

- Proponowana w monografii, podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego, fundamentalnie zmienia relacje państwo – podmiot zabezpieczenia – obywatel - człowiek, wychodząc od określenia filozofii ubezpieczeń społecznych i zabezpieczenia emerytalnego oraz ich aksjomatów. Obywatel, człowiek, osoba zabezpieczana, staje się centrum troski państwa i społeczeństwa, zaś prawo, system prawny, ma zapewnić jej, w tym przypadku, zabezpieczenie emerytalne, szanując jej prawa, wolności, swobodę wyboru i samostanowienia o swojej przyszłości oraz zasobach majątkowych i środkach finansowych, będących w jej posiadaniu. Ma to nastąpić tak, by obowiązek zabezpieczenia emerytalnego, był raczej stanowczym przypomnieniem o konieczności jego posiadania, aniżeli bezdusznym przymusem państwowym, narzucającym ex lege „jedynie słuszny” stosunek ubezpieczeniowy, którego warunki, do tego prawie nigdy, ze strony państwa nie są dotrzymywane.
- Takie podejście do obywatela, wynikające z idei koncepcji podmiotowej zabezpieczenia emerytalnego, a więc zasadnicza zmiana relacji państwo-obywatel, winno stać się także podstawą zmian relacji w wielu innych dziedzinach prawa i życia społecznego państw i społeczeństw XXI wieku.
- Państwo ustawowo określi obowiązek każdego obywatela, do zapewnienia sobie przyszłego świadczenia emerytalnego, spełniającego określone minimalne jego standardy.
- **W ramach nałożonego obowiązku zabezpieczenia emerytalnego, każdy obywatel zgodnie ze swymi poglądami, specyfiką zawodu, zatrudnienia, działalności, które zapewniają mu środki na życie, a nawet charakteru, filozofii życiowej i innych przekonań, tak ekonomicznych jak i światopoglądowych, czy po prostu potrzeb, ma prawo swobodnego wyboru każdej prawnie dostępnej formy, która w efekcie zapewni mu przyszłe, co najmniej minimalne [określone prawem] świadczenie emerytalne.**
- Zadaniem państwa jest czuwanie i nadzór nad wszystkimi instytucjami realizującymi choćby jedną z form zabezpieczenia emerytalnego dopuszczonych prawnie, a także nad prawidłowością ich działania. Państwo powinno także wprowadzić dodatkowe zabezpieczenia prawne, ekonomiczne, w postaci np.: asekuracji, reasekuracji, rezerw indywidualnych i wzajemnych itp., dotyczących zakresu działalności podmiotów, realizujących którąś z form zabezpieczenia emerytalnego.
- Jednym z podstawowych elementów bezpieczeństwa socjalnego, bez wątpienia, jest prawo obywateli do zabezpieczenia emerytalnego i obowiązek państwa do jego zapewnienia. Jest to w XXI wieku zadanie równie ważne, jak zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, tak w aspekcie zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Bezpieczeństwo osoby, i jej mienia łączy się z poczuciem bezpieczeństwa bytu w sensie socjalnym.
- Należy traktować prawa pracownicze, do których zaliczane jest prawo do zabezpieczenia emerytalnego, jako jedno z praw człowieka. Spowoduje to przeniesienie prawa do zabezpieczenia emerytalnego z drugiej generacji praw człowieka, nawiązującej do idei równości dotyczącej praw socjalnych ekonomicznych kulturalnych, wśród których znajduje się prawo do zabezpieczenia społecznego, do pierwszej generacji praw człowieka związanych z wolnością, a obejmujących prawa osobiste i polityczne takie, jak na przykład prawo do życia,

prawo do wolności, prawo do bezpieczeństwa osobistego. Jeżeli prawo do życia potraktujemy w ujęciu szerokim, obejmującym także pojęcie życia „godnego”, w tym także po zakończeniu aktywności zawodowej, a bezpieczeństwo osobiste będzie rozumiane także, jako bezpieczeństwo socjalne, to osiągnięty zostanie stan wszechstronnego i wieloaspektowego, godnego dotychczasowego rozwoju myśli humanistycznej dotyczącej praw człowieka i obywatela pierwszej generacji na dalszą część XXI wieku.

- Przy tworzeniu nowego modelu zabezpieczenia emerytalnego powinni wziąć udział specjaliści z wielu dziedzin nauki i praktyki. Powinny u jego podstaw pojawić się refleksje dotyczące praw podstawowych, praw człowieka, obowiązków państwa wobec obywatela, społeczności wobec jednostki i jednostki wobec społeczności. Twórcy systemu emerytalnego, który ma przetrwać pokolenia, winni rozpocząć jego budowę od fundamentów, praw i wolności, głęboko humanistycznych idei, ale i zasad funkcjonowania państwa i społeczeństwa, zadań wprowadzanego systemu, celu, lub celów jakie ma osiągnąć. U jego podstaw powinny być przedstawione zasady i cele systemu, posegregowane według gradacji ważności, tak by w przyszłości nie było wątpliwości interpretacyjnych dotyczących konstruowania zmian w systemie, czy też ich oceny z punktu widzenia celowości, zasadności, sprawiedliwości społecznej oraz wypełniania przez nie zadań postawionych systemowi emerytalnemu. Głęboka analiza prawno-finansowa winna być podstawą kalkulacji założeń systemu i jego późniejszej wypłacalności.

- Istnieje potrzeba określenia możliwie „bezwzględnych” i obiektywnych kryteriów oceny jakości modelu czy rozwiązań systemowych zabezpieczenia społecznego, oferowanego przez poszczególne państwa, bądź propozycji ich reform. Stąd też zainteresowanie autora aksjologią ubezpieczeń społecznych i emerytalnych oraz ich kształtowaniem się w czasie.

- Należy podkreślić niezaprzeczalne ogromne znaczenie obu systemów ubezpieczenia społecznego, tak bismarckowskiego, jak beveridge’owskiego, które to stały się fundamentem i wzorcem współczesnych ubezpieczeń społecznych, do chwili obecnej stanowiąc podstawę rozwiązań systemowych w większości państw, które wprowadziły publiczne ubezpieczenia emerytalne. Podobnie wielki i niezaprzeczalny wkład w rozwój i doskonalenie systemów zabezpieczenia społecznego wniosła doktryna prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Gdyby nie to, nie byłoby dzisiaj zapewne polityki społecznej, wszechstronnie i wieloaspektowo czuwającej nad członkami społeczeństwa z różnych powodów, na stałe, czy też czasowo potrzebujących pomocy i wsparcia, a wciąż pozostawalibyśmy jedynie z instytucją renty starczej.

- O prawdziwym postępie i rozwoju ludzkości, nie tyle świadczy postęp techniczny, co postęp myśli filozoficznej świadczącej o rzeczywistym humanistycznym rozwoju człowieka i społeczności ludzkiej. Jest to także jeden z istotnych powodów dla których zapadła decyzja autora o prowadzeniu wieloletnich badań i tematyki niniejszego opracowania, gdyż, jak mało która łączy ona ściśle prawno-finansowy aspekt, niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania modeli i systemów zabezpieczenia emerytalnego, z głęboko humanistyczną refleksją właściwą naukom społecznym, co razem w szczególny sposób wypełnia maksymę *ius est ars boni et aequi*, która jest, a przynajmniej powinna być podstawą wszelkiej działalności prawniczej, jak i społecznej. Prawo jest sztuką, także sztuką pokory wymagającej porozumienia nauk

[symbiozy nauk], aby rozwiązać naprawdę istotne problemy w duchu dobra i sprawiedliwości. Tylko koniunkcja tych wartości może przynieść właściwy efekt.

- W tym właśnie duchu, można zweryfikować w dwóch aspektach najistotniejszy element paradygmatu ubezpieczeń społecznych, a także szerzej ujmując - zabezpieczenia społecznego, czyli zasadę solidarności społecznej.

Wydaje się trudnym do obrony preferowany sposób interpretacji tej zasady, wymagający z jednej strony niemal technicznego odwzorowania jej konstrukcji ideowej na konstrukcję działania, w tym przede wszystkim finansowania, zabezpieczenia społecznego, a zwłaszcza omawianego w niniejszym opracowaniu zabezpieczenia emerytalnego. Tak w części, której dotychczas najmniej poświęcano uwagi w opracowaniach naukowych, a mianowicie pozyskiwania środków pieniężnych do systemu, jak i po stronie ich redystrybucji. Podobnie rzecz się ma z utrzymaniem pewnej zaszczości w rozwoju doktryny społecznej, która jak już było to opisane, rozszerzała tak pojmowaną zasadę solidarności, na każdy nowy element zabezpieczenia społecznego w jego historycznym, prawnym, technicznym i doktrynalnym rozwoju.

Tak jak trudno sobie wyobrazić dzisiejszy stan polityki społecznej bez idei solidarności społecznej, tak też trudno przyjąć, że o społecznym charakterze rozwiązań poszczególnych elementów zabezpieczenia społecznego, decydować ma, przede wszystkim „techniczne” odwzorowanie idei solidarności w każdym z nich. Wszak idea ta odnosiła się pierwotnie jedynie do renty starczej. Wobec zaś wszechstronnego rozwoju doktryny i polityki społecznej w praktyce, jak i wobec niewyobrażalnego rozwoju społeczno-ekonomicznego ludzkości, należy poddać w wątpliwość, czy niemal automatyczne przenoszenie jej na każdy inny jej element jest zasadne, a wręcz czy w takim jej pojmowaniu, w rzeczywistości nie zatracą się jej istoty? Zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę wielość różnych działań i instytucji zabezpieczenia społecznego, nie wspominając już nawet o polityce społecznej, o ich różnym charakterze prawnym i finansowym, jak i różnej roli społecznej którą mają odgrywać.

- Niezależnie zaś od tego, jakie będą źródła finansowania systemu zabezpieczenia społecznego, łączy je fakt, że z jakiegokolwiek źródła by nie pochodziły, to prażródłem każdego z nich są zasoby obywateli danego kraju, członków danej społeczności. Czy to jako daniny publiczne w postaci składek, opłat, podatków, czy to z darowizn, spadków które otrzymuje Skarb Państwa, także od obywateli, czy to z niepodatkowych dochodów budżetowych, w tym dochodów z majątku publicznego, czy wreszcie podatków płaconych przez podmioty nie będące osobami fizycznymi, a także z innych źródeł. Wszystkie one zaś pochodzą bezpośrednio od obywateli, bądź to pośrednio od nich, lub stanowią ich udział w majątku wspólnym. Im ktoś jest zamożniejszy, im większe dochody zapewnia państwu, a przez to i społeczności, tym większy wkład wnosi do majątku wspólnego, nawet jeśli nie płaci jakiegokolwiek składki, czy opłaty w sposób technicznie rzecz ujmując - solidarny.

- W zasadzie można uznać, że każde świadczenie wynikające z woli demokratycznego społeczeństwa, ma charakter solidarnościowy, bo w konsekwencji jest finansowane ze wspólnego jego dorobku, bez względu na źródło pochodzenia środków pieniężnych, które podlegają późniejszej redystrybucji. Jeśli w przepisach prawnych przewidziane są jakiegokolwiek świadczenia o charakterze społecznym, od świadczenia emerytalnego po „becikowe”, to

wszystkie one mają charakter solidarny, bo całe społeczeństwo podejmuje decyzję [na ogół przez swoich przedstawicieli] o ich przyznaniu, jak i całe społeczeństwo w taki czy inny sposób ponosi ciężar ich wypłacania.

Można by zatem uznać, że zasada solidarności jest naczelną [horyzontalną] zasadą organizacji współczesnego demokratycznego społeczeństwa, a nie tylko ubezpieczeń społecznych. Zatem nie tyle należy „walczyć” z zasadą solidarności w ubezpieczeniach społecznych i z ich paradygmatem, ile przenieść je na poziom wyższy, co najmniej polityki społecznej, a być może i uznać za jedną z naczelných konstytucyjnych, zasad organizacji współczesnego społeczeństwa.

- W konsekwencji jednak, owego „przeniesienia”, powinno się nadać inny charakter ocenie poszczególnych indywidualnych rozwiązań i instytucji zabezpieczenia społecznego, a w tym zwłaszcza zabezpieczeniu emerytalnemu, nie tyle doszukując się w nim technicznego odwzorowania idei solidarności, w jego konstrukcji prawno-finansowej, czy zasadach organizacji zabezpieczenia emerytalnego, co oczekiwać zrealizowania przez nie zadań i osiągnięciu celów, jakie społeczeństwo stawia przed tą instytucją prawną.

- Jeśli zgodnie z oczekiwaniami, efektem działania modelu, czy całego systemu zabezpieczenia emerytalnego, będzie finalnie otrzymywanie przez obywatela, godnego w swym rozmiarze i pewnego z punktu widzenia gwarancji państwa, świadczenia emerytalnego, to będzie to spełnienie zasady solidarności. A jeśli do tego nie będzie to permanentnie groziło deficytem budżetowym, zwiększaniem inflacji, zwiększaniem państwowego długu publicznego i niewypłacalnością systemu finansów publicznych, a stanie się to od tych wszystkich problemów instytucją niezależną [i vice versa], to będzie ona nie tylko solidarna, ale także mądra.

- Jednym z głównych powodów niepowodzeń obecnych modeli ubezpieczeń społecznych jest ich zbyt duża podatność na ingerencję czynnika politycznego. Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego w sposób skuteczny zabezpiecza obywatela przed ingerencją tego czynnika. Dzieje się to przede wszystkim poprzez zawarcie wiążącej strony umowy cywilno-prawnej, której treść zachowuje aktualność bez względu na zmiany przepisów prawnych, które mogą być dokonywane. Jedyną formą zmiany owej umowy to indywidualna akceptacja proponowanych w przepisach prawa zmian przez osobę podlegającą zabezpieczeniu emerytalnemu i jej zgoda na zawarcie aneksu do umowy potwierdzającej ten stan rzeczy.

Kontrakt z przyszłością to umowa cywilno-prawna, pomiędzy obywatelem wstępującym w zakres publicznego zabezpieczenia emerytalnego, a państwem, na podstawie obowiązującego w chwili zawarcia kontraktu prawa, zawierająca określenie depozytu emerytalnego oraz zobowiązania stron, z których żadna nie może zmienić postanowień umowy bez zgody drugiej, a w której to państwo zobowiązuje się do ochrony interesów zabezpieczonego obywatela, a obywatel do rzetelnego wypełniania swych obowiązków związanych z charakterem, formą i wymogami określonego w kontrakcie depozytu emerytalnego.

Ponad to pośrednio każdy obywatel chroniony jest poprzez zasadę nienaruszalności umowy społecznej wprowadzającej dany model i system zabezpieczenia emerytalnego, który jest przedmiotem sporządzonej umowy – kontraktu z przyszłością.

- Kolejną formą zabezpieczenia obywateli jest praktyczna niezależność finansowa systemu emerytalnego od budżetu państwa i brak bezpośredniego wpływu na nią przez klasę polityczną. Można oczywiście dopuścić sytuacje w której zostanie wprowadzony całkowicie nowy odmienny model i system zabezpieczenia emerytalnego, jednakże nie będzie to miało wpływu dla tych, którzy już weszli w stan zabezpieczenia emerytalnego i podpisali umowę z państwem. Kontrakt z przyszłością jest nienaruszalny na mocy prawa i umowy społecznej, do czasu osiągnięcia przez osobę, która go zawarła wieku emerytalnego, a potem musi być wykonany zgodnie z jego treścią. Jediną możliwością jego zmiany, jak była mowa, jest wola zabezpieczonego nim obywatela wyrażona w osobiście potwierdzonym aneksie.

Obu stronom na podstawie kontraktu z przyszłością, w wypadku naruszenia jego postanowień, przysługuje skuteczne prawo wzajemnego pozywania do odpowiednich sądów powszechnych.

Można zatem uznać, że zabezpieczenie obywatela przed ingerencją państwa, jest też zabezpieczeniem systemu przed doraźnymi zmianami prawnymi, mogącymi mieć na niego destrukcyjny wpływ. Następuje tu swoista symbioza interesu zabezpieczonego i systemu zabezpieczenia emerytalnego. Chroni to przed destabilizacją systemu i zapewnia jego stabilność.

- Oparcie realizacji zabezpieczenia emerytalnego na indywidualnej przezorności obywateli, nie oznacza jednak ich samowoli, ani z drugiej strony, pozostawienia bez niezbędnego wsparcia państwa. Państwo pozostaje organizatorem, nadzorcą i gwarantem prawidłowego realizowania obowiązku zabezpieczenia emerytalnego. Państwo jednak nie musi, a nawet nie powinno, być jego realizatorem. Co nie oznacza, że nie może prowadzić wybranych jego elementów, jak na przykład Państwowego Zakładu Ubezpieczenia Emerytalnego, działającego zgodnie z zasadami podmiotowej koncepcji ubezpieczenia emerytalnego, ograniczonej do modułu podstawowego, lecz tylko w zakresie dotyczącym tych obywateli, którzy nie zdecydowali się na określenie swojego depozytu emerytalnego i nie wybrali żadnej formy zabezpieczenia. Pozostawiając im oczywiście na zasadach ogólnie przyjętych w prawie emerytalnym, możliwości zmiany owego depozytu w przyszłości, tak jak i w każdym innym przypadku możliwość taką posiadają obywatele, którzy swój depozyt określili.

- Depozyt emerytalny stanowi kapitał emerytalny określony, jako równowartość środków pieniężnych, umożliwiających wypłatę przewidzianej prawem minimalnej emerytury. Może nim być także każda legalna forma zabezpieczenia, złożona w prawem dopuszczalny sposób, spełniająca minimalne kryteria dla niego określone. Winna być ona uznana za wystarczającą formę spełniającą zadość obowiązkowi zabezpieczenia emerytalnego.

Wielkość depozytu emerytalnego powinna być określona na poziomie kwoty niezbędnego kapitału emerytalnego, tradycyjnie uzbieranego ze składek ubezpieczeniowych płaconych w okresie aktywności zawodowej powiększonych o przychody kapitałowe powstałe w okresie akumulacji finansowej kapitału emerytalnego.

Wśród innych form depozytu emerytalnego można wskazać na przykład: umowę [polisę] ubezpieczenia emerytalnego, z dowolnym legalnie działającym na rynku podmiotem, mającym prawo ją zawrzeć. Można też wymienić na przykład: depozyt kwotowy, w wiarygodnych

papierach wartościowych, jak obligacje odnawialne, lokatę, walory, kruszec, zabytek, dzieło sztuki, mienie, nieruchomości, gospodarstwo rolne, hipotekę odwróconą, itp....

Ustanowienie depozytu nie oznacza niemożności gospodarowania zdeponowanymi środkami przez określone zaakceptowane podmioty [w tym państwowe], dające określone minimalne gwarancje zwrotu i wskazanego przyrostu wartości depozytu, jeśli wynika to z jego charakteru.

- Nie ma niebezpieczeństwa, że wielość metod może spowodować pewne zamieszanie i będzie trudna do opanowania przez instytucje państwowe do tego powołane. Przede wszystkim dlatego, że instytucje te do tego właśnie zostaną powołane i nie ma obawy, że ich profesjonalne kadry sobie z tym zadaniem nie poradzą. Należy także uznać, że liczba ta po osiągnięciu pewnego stanu, ustabilizuje się, a przynajmniej jej przyrost będzie ograniczony już tylko do nowych nieznanych jeszcze dzisiaj okoliczności powstających na rynku pracy, rynku finansowym i w innych przestrzeniach. Założyć też należy, że część z owych rozwiązań będzie się z czasem dezaktualizować, tracąc na atrakcyjności, jak i o tym, że bez wątpienia dominującym depozytem będzie jednak polisa ubezpieczeniowa, tyle tylko, że zawarta z podmiotem, który obywatel sam sobie wybierze i w sposób wolny i nieskrępowany zawrze z nim umowę ubezpieczenia emerytalnego.

- Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego daje prawo akceptacji zmian prawa emerytalnego każdemu obywatelowi, w zakresie, w którym zmiany jego dotyczą, jako stronie i podmiotowi instytucji zabezpieczenia emerytalnego, a co równie ważne, łączy się z tym prawo ich nie akceptowania.

Wszystko to powoduje, że zabezpieczeniu emerytalnemu przywróci się jego podstawowe zadanie, a zarazem sens jego istnienia, a mianowicie ochronę socjalną obywateli na wypadek osiągnięcia przez nich wieku emerytalnego. Ma to się dzieć w rzeczywistości prawnej, finansowej, organizacyjnej i faktycznej. Z poszanowaniem w pierwszej kolejności praw i wolności każdego obywatela i dla jego dobra. Dobro zaś każdego obywatela stanowi zbiorcze dobro ogółu obywateli, a przez to państwa, które zostało powołane do służby ich dobru.

- Aby opisane wcześniej warunki osiągnąć należy precyzyjnie skonstruować mechanizm sfinansowania tak zwanego okresu przejściowego. Zapewnić wiele źródeł jego finansowania i odpowiednio rozłożyć ciężary ponoszenia kosztów zmiany systemu emerytalnego. Bez wątpienia zasadnym byłoby stworzenie międzynarodowej instytucji finansowej, której jedynym, a przynajmniej głównym zadaniem i celem byłoby wspieranie reform emerytalnych w państwach zmierzających do samowystarczalności modelu emerytalnego.

Należy oprzeć się na dwóch równoległych systemach finansowania okresu przejściowego. 1. Wewnętrznym opartym na mechanizmach finansowych poszczególnych państw, co jest o tyle istotne, że poza wieloma podobnymi, bądź wręcz identycznymi rozwiązaniami stosowanymi praktycznie we wszystkich państwach, mogą także być specyficzne i właściwe jedynie dla niektórych z nich, lub pojedynczych krajów.

Było by rzeczą niewłaściwą zbyt schematycznie narzucać wszystkim państwom „jedynie słuszne” rozwiązania, gdyż mogą one mieć różną skuteczność i różne koszty w poszczególnych państwach. Należałoby raczej wskazać cały wachlarz rozwiązań do swobodnego wyboru przez poszczególne kraje, który do tego byłby z natury otwarty na indywidualne rozwiązania poszczególnych państw, jak i na to by inne zainteresowane mogły z nich także korzystać.

2. System zewnętrzny, przewidywałby rozwiązania i metody oraz warunki pomocy instytucji międzynarodowych.

Ad.1. W zakresie systemu wewnętrznego należałoby rozważyć m.in.:

a) specjalnie na ten cel wydane obligacje państwowe, jako jedną z form finansowania świadczeń dla emerytów starego systemu, zwłaszcza tych, którzy zdecydują się na odejście od niego i skorzystanie z możliwości, jakie daje im podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Można by tego dokonać za pomocą długoterminowych, odnawialnych obligacji Skarbu Państwa, które posłużyłyby jako forma przekazania środków hipotetycznie zgromadzonych przez operatorów publicznych ze składek ubezpieczonych obywateli, którzy zdecydowałiby się na opuszczenie systemu publicznego i podjęcie indywidualnie własnego zabezpieczenia emerytalnego.

Obligacje mogłyby być przedmiotem zarówno lokaty środków pozostających w systemie emerytalnym, jak i obrotu kapitałowego, przez podmioty świadczące usługi z zakresu zabezpieczenia emerytalnego, a także przez samych ubezpieczonych. Gwarancja nie naruszenia ich stanu, byłaby równorzędna z uznaniem przez państwo, iż dana osoba spełnia warunki indywidualnego zabezpieczenia emerytalnego.

Dla poszczególnych państw, byłoby to zaś swoistym transferem ukrytego długu publicznego, do sfery bieżącego, choć na swój sposób „zamrożonego” długu publicznego jawnego. Nie zmieniałoby to w zobowiązaniach państwa w zasadzie niczego, gdyż wykup owych obligacji następowałby z chwilą nabycia praw emerytalnych przez poszczególnych członków systemu zabezpieczenia emerytalnego, a więc dokładnie wtedy, kiedy poszczególne państwa i tak mają obowiązek swoje zobowiązania z tego tytułu wypełnić. Natomiast nie można wykluczyć, że obecność owych obligacji na rynku, w sposób znaczący mogłaby ożywić obrót kapitałowy i nadać nowych impulsów ekonomicznym rynkowi papierów wartościowych, a w konsekwencji także zwiększyć inwestycje.

b) Biorąc pod uwagę potrzeby budżetu państwa, stabilność finansów publicznych i bezpieczeństwo finansowe państw, należałoby rozważyć klauzule umożliwiającą transformację długu ukrytego w dług bieżący, jednak nie zaliczając walorów pochodzących z tej transformacji do tego ostatniego, a więc i brak wpływu tej części długu, na procedury ostrożnościowe dotyczące bezpieczeństwa finansowego sfery budżetowej i finansów publicznych poszczególnych państw. Specyfika, ale i atrakcyjność owego rozwiązania, polegałaby także na tym, że na rynku pojawiłyby się walory pieniężne, co prawda jak już była mowa o późnym okresie wykupu, ale o bardzo wysokiej pewności jego dokonania.

To oznaczałoby pojawienie się na rynku finansowym nowego instrumentu finansowego, zwiększającego znacząco ilość kapitału w obrocie. Wydaje się, iż mógłby on znaleźć nabywców, a to z kolei spowodowałoby, że niemal wirtualne obecnie środki, tak zwanego ukrytego długu publicznego, stałyby się liczącym na rynku mocnym walorem obrotu finansowego.

c) Niezbędne będzie poszukanie innych źródeł finansowania, takich jak pozyskiwanie środków z prywatyzacji, sprzedaży mienia państwowego, wieloletnich dzierżaw majątku narodowego, ale także dodatkowych choć umiarkowanych obciążeń społeczeństwa, czy to przez podatki lub

opłaty celowe, solidarnie rozkładające część ciężaru transformacji na barki wszystkich obywateli.

d) Niewątpliwie będzie konieczne zaangażowanie środków budżetowych, ale pamiętać należy, że obecnie także są one angażowane i to w znacznym stopniu, niejednokrotnie grożącym niewypłacalnością budżetów poszczególnych państw.

e) Należy pamiętać, że depozyt ubezpieczeniowy może przybierać bardzo różne formy. To także może mocno zdywersyfikować metody i źródła pozyskiwania środków, w znacznym stopniu uniezależniając je od obecnie stosowanych, a nawet znanych. Można przypuszczać, że nowe potrzeby będą generowały powstanie nowych metod i form realizacji depozytu ubezpieczeniowego.

ad.2. W zakresie systemu zewnętrznego należałoby rozważyć m.in.:

a) wsparcie państw wprowadzającym reformy zabezpieczenia emerytalnego, przez wszystkie instytucje finansowe o charakterze międzynarodowym, z Bankiem Światowym i Europejskim Bankiem Centralnym, jak i Międzynarodowym Funduszem Walutowym na czele. Należy tu mieć na myśli nie tylko wprowadzanie nowego systemu emerytalnego przez całą Unię Europejską, ale także każde inne, choćby pojedyncze państwa. Powinny być też jednolite warunki takiej pomocy, by nie dopuścić do faworyzowania, bądź co gorsza dyskryminowania, niektórych państw, a tym samym społeczeństw. Kryteria powinny być ustalone w wyniku międzynarodowych konsultacji i jednakowe dla wszystkich.

b) W przestrzeni międzynarodowej [światowej] mógłby temu służyć utworzony samodzielnie, bądź zarządzany przez którąś ze wspomnianych wcześniej instytucji Międzynarodowy Fundusz Restrukturyzacji Systemów Emerytalnych.

c) W Unii Europejskiej należy zwrócić uwagę, że ma ona szczególnie duży potencjał do wsparcia, jak i do kreowania wprowadzania nowego modelu zabezpieczenia emerytalnego. Można stwierdzić, że łączyłoby się to z wielokrotnymi wieloaspektowymi korzyściami. Likwidacją większości ukrytego długu publicznego, a także bieżących problemów budżetowych. Rozwiązanie problemu zobowiązania państw do zabezpieczenia emerytalnego obywateli, w tym rozwiązanie problemu jego finansowania. Zaangażowanie UE do strukturalnej pomocy dla 28 Państw Członkowskich w reformowaniu 28 różnych systemów emerytalnych byłoby niecelowe. Lepszym rozwiązaniem byłoby od razu zacząć tworzyć nową jakość w postaci jednolitego systemu zabezpieczenia emerytalnego Unii Europejskiej.

d) W tym celu należałoby powołać do życia celowe fundusze strukturalne, jak na przykład:

- Fundusz Solidarności – dla wsparcia wypłaty świadczeń wymagalnych, (wynikających z zobowiązań starego systemu)
- Fundusz Wyrównawczy - wsparcie wypłaty świadczeń wyrównawczych państw gospodarzy (ponoszących koszty tzw. migracji emerytalnej),
- Fundusz Kapitałowy – wsparcie dopłat do dobrowolnego zabezpieczenia dodatkowego.

e) Wśród proponowanych źródeł pozyskania środków na ten cel przez UE można wskazać:

- zdecydowanie zmniejszenie dopłat do rolnictwa w UE,
- odzyskane środki ze zmniejszającego się funduszu spójności

- podatek giełdowy – 1% (*co najmniej od zaangażowanych środków inwestowanych przez fundusze emerytalne, najlepiej – od całości obrotu giełd na rynku UE, lub szerzej podmiotów z UE, bez względu na miejsce inwestowania*).

Warto dla przykładu przypomnieć, że wydatki z budżetu UE na Wspólną Politykę Rolną w latach 2007 - 2013 to około 416,5 mld euro. Nawet część tej kwoty mogłaby odegrać znaczącą rolę w reformie systemów emerytalnych państw UE, nie wspominając już o pozostałych wskazanych źródłach.

- Biorąc powyższe pod uwagę, można stwierdzić, że podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego, może z powodzeniem wypełnić zadania publicznego zabezpieczenia emerytalnego społeczeństwa. Może zarówno zostać „wpasowana” w istniejący system prawa, jak też może go zastąpić, tak w poszczególnych państwach, jak i na przykład w całej Unii Europejskiej, która za pomocą tej koncepcji może zbudować jednolity system zabezpieczenia emerytalnego, będący modelem emerytalnym zasadniczo niezależnym od budżetu państwa, samodzielnym finansowo i odpornym na problemy demograficzne.

- Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego może być propozycją modelu emerytalnego, który w sferze wartości uniknie konfliktu dóbr, jakimi są prawa i wolności obywatelskie i ograniczenia związane z przymusem ubezpieczeniowym.

- Najważniejszą kwestią o znaczeniu absolutnie fundamentalnym, jest jasne i nie podlegające dyskusji stwierdzenie (określenie) – komu system emerytalny ma służyć. System zabezpieczenia emerytalnego wprowadzany na wiele pokoleń musi mieć jasno określonego beneficjenta, podmiot, dla którego jest on skonstruowany. Tym podmiotem jest człowiek, niezależnie od tego, czy jest ubezpieczony, ubezpieczany, zabezpieczany, czy też może zaopatrywany. To dla niego jest tworzony system emerytalny, jego dobru ma służyć i jego dobro jest podstawowym i najważniejszym kryterium prawidłowości konstrukcji systemu, bądź proponowanych w nim zmian i nowelizacji. W konsekwencji takiego stanu, wszelkie działania i zachowania państwa wobec swego obywatela, ich zakres i rozmiar, o fundamentalnej kwestii prowadzącej się do odpowiedzi na pytanie: „czy w ogóle pewne kwestie winny być regulowane, a jeśli tak to na ile kategorycznie?”, stają się jasne, z czytelną hierarchią wartości, na której czele znajduje się osoba człowieka, obywatela i jego dobro.

- Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego jest efektem nowego spojrzenia, wychodzącego z aksjologicznych podstaw, nie tylko systemu emerytalnego, ale podstawowych praw, według których zbudowane są wartości, na jakich funkcjonują współczesne społeczeństwa i państwa, a także wspólnoty międzynarodowe. Wartości które są wspólnym dorobkiem społeczności ludzkiej, świadczącym o jej rozwoju w duchu idei humanistycznych i poszanowania praw człowieka.

Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego stanowi bez wątpienia wkład nauki prawa finansowego w omawianej dziedzinie, który wzbogacony jest także propozycją nowych instytucji [lub nowych odmian już istniejących] z zakresu prawa finansowego, takich jak depozyt emerytalny, czy nowa forma obligacji, jaką są obligacje odnawialne, kontrakt z przyszłością, nowe celowe fundusze strukturalne, jednolity system zabezpieczenia emerytalnego UE, Państwowy Zakład Ubezpieczeń Emerytalnych, czy Międzynarodowy Fundusz Restrukturyzacji Systemów Emerytalnych.

Należy pamiętać, że owe propozycje są w sferze koncepcyjnej, zatem aby mogły stać się funkcjonującymi rozwiązaniami w systemie finansów publicznych, niezbędne będzie ich opracowanie praktyczne i prawne doprecyzowanie.

Niewątpliwie przyczynić się do tego może praca w ramach postulowanej w koncepcji podmiotowej – symbiozie nauk, a w zasadzie trudno sobie wyobrazić, by prawidłowe opracowanie idei zawartych w koncepcji, było bez symbiozy nauk w ogóle możliwe.

- W ramach koncepcji podmiotowej przedstawione są także wstępne propozycje rozwiązań najtrudniejszego problemu, z punktu widzenia finansów publicznych, w systemie obecnych ubezpieczeń emerytalnych, jaki stanowi tak zwany – okres przejściowy. Nie jest wykluczone, że wiele państw znacznie odważniej wprowadzałyby nowe rozwiązania modeli i całych systemów publicznego zabezpieczenia emerytalnego, gdyby znalazło receptę na sfinansowanie owego okresu przejściowego, czyli ostateczne finansowe rozliczenie z systemem repartycyjnym. Wydaje się, że propozycje zawarte w niniejszym opracowaniu, mogą ten proces ułatwić.

- Elementy te skupia w sobie podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego i urzeczywistnić mogłyby się one, gdyby została wprowadzona w życie. Szczególną zaletą tej koncepcji jest to, że możliwe jest jej wdrożenie, tak na szczeblu pojedynczego państwa, jak też Unii Europejskiej, czy w układzie uniwersalnym.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych:

Moja praca badawcza od samego początku konsekwentnie skupiona była wokół dwóch zasadniczych nurtów badawczych, a w związku z prowadzonymi zajęciami kolejnych trzech :

1. Finanse ubezpieczeń emerytalnych [społecznych],
2. Prawo finansowe i ustrój samorządu terytorialnego,
3. Finanse publiczne i prawo finansowe,
4. Prawo Unii Europejskiej,
5. Polityka Regionalna Unii Europejskiej.

Nurty 1-3 należy uznać za podstawowe, zaś 4-5 jako niezbędne uzupełnienie pierwszych, co zresztą w przestrzeni całego polskiego prawa stało się konieczne ze względu na członkostwo w Unii Europejskiej.

Ad.1. Finanse ubezpieczeń emerytalnych [społecznych],

Zabezpieczenie emerytalne społeczeństwa w szczególności sposób zainteresowało mnie jeszcze za czasów studenckich i w swojej drodze zawodowej i społecznej konsekwentnie i wieloaspektowo ten nurt zainteresowań, a z czasem coraz bardziej intensywnych badań, zdominował ogół moich pozostałych działań.

Pogłębiając wiedzę z zakresu polityki społecznej odbyłem także studia w Gdańskim Instytucie Teologicznym z seminarium dyplomowym z zakresu Katolickiej Nauki Społecznej, Instytucie Wyższej Kultury Religijnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz studia doktoranckie z politologii i nauk społecznych na Akademii Teologii Katolickiej [Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego] w Warszawie. Problematyka zabezpieczenia emerytalnego była osią mojej aktywności naukowej i społecznej [członek rady nadzorczej ZUS w Gdańsku w latach

1994-1998], a także wszechstronnego przygotowywania się [rozliczne studia] od początku mojej działalności naukowej. Była też przedmiotem mojej działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej. Nurt społeczny był jednym z podstawowych argumentów podejmowania kolejnych wyzwań edukacyjnych, społecznych i zawodowych.

Charakter instytucji zabezpieczenia emerytalnego zmusił mnie także do studiów i badań interdyscyplinarnych, choć szczególnego wydzźwięku nadał mu aspekt prawnofinansowy badań. To właśnie stawiana przeze mnie teza, iż dziedzina prawa finansowego jest predestynowana do istotnej, jeśli nie wręcz przewodniej roli w poszukiwaniu nowego niezależnego od budżetu państwa i wolnego od problemu demografii, modelu emerytalnego doprowadziła do powstania monografii przedstawiającej jego koncepcję. Wymagało to jednak długich studiów, badań i to w interdyscyplinarnym, holistycznym podejściu.

W zakresie mojego dorobku związanego z szeroko pojętym prawem zabezpieczenia emerytalnego [społecznego] wyróżniłbym spośród innych monografię *Finanse ubezpieczeń emerytalnych*, wydanej w 2009 roku, w której zmierzyłem się z problemem i po raz pierwszy zasugerowałem koncepcję podmiotowego systemu ubezpieczeń emerytalnych, choć jeszcze nie ukształtowaną a nawet nie nazwaną, przebywając następnie długą drogę do sformułowania koncepcji podmiotowego modelu zabezpieczenia emerytalnego.

Na owej dziesięcioletniej drodze pragnę wskazać publikacje naukowe mojego autorstwa, krajowe i zagraniczne, w języku polskim i angielskim:

- *Zasady i cechy ubezpieczeń emerytalnych*, Gdańskie Studia Prawnicze, Studia prawno-finansowe, t. XVI, Gdańsk 2007, s. 635-659;
- *Quo vadis emerytalna Europa?*, Gdańskie Studia Prawnicze, Człowiek, obywatel, pracownik. Studia z zakresu prawa., Księga jubileuszowa poświęcona profesor Urszuli Jackowiak, Tom XVII, Gdańsk 2007, s. 467-492;
- *Przepisy o charakterze represyjnym i karnym w ustawodawstwie emerytalnym*, Gdańskie Studia Prawnicze, Zagadnienia prawa karnego, t. XIX, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008, s.349-366;
- *Indywidualne konta emerytalne – siedem chudych lat*, [w] Studia Gdańskie Wizje i rzeczywistość, T VIII, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2011, s. 150-164.
- *Rozważania nad postępującą degradacją systemu emerytalnego w Polsce*, Gdańskie Studia Prawnicze, Wybrane zagadnienia prawa pracy i prawa socjalnego, t. XXX, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013, s. 125-135.
- *Finanse ubezpieczeń emerytalnych w procesie naprawy finansów publicznych*, [w:] *Uwarunkowania i bariery w procesie naprawy finansów publicznych*, red. nauk. J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szolno-Koguc, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 415-424.
- *Powszechne ubezpieczenia emerytalne na przełomie wieków*, [w:] *Gospodarka i społeczeństwo w państwach UE. Wybrane problemy*, red. nauk. B. Możejko, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2008, s. 125-151.
- *Czy finanse ubezpieczeń emerytalnych spowodują zmianę obowiązującego w nich paradygmatu?*, [w] red. nauk. Antkiewicz S., Kalinowski M., *Tendencje i uwarunkowania*

rozwoju finansów przedsiębiorstw i finansów publicznych, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Warszawa 2008, s. 275-300.

• *Konstrukcje prawno-finansowe ubezpieczeń emerytalnych*, [w:] *Ubezpieczenia Społeczne, Teoria i Praktyka*, Miesięcznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, nr 2-3(56-57) 2008, s.9-15.

• *Finanse ubezpieczeń emerytalnych*, Wolters Kluwer, monografie, Warszawa 2009, s.367.

• *Kontrakt z przyszłością*, *Gdańskie Studia Prawnicze, Studia z prawa prywatnego*, red. nauk. J.Ciszewski, E. Bagińska, t. XXI, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009, s. 557-576.

• *Solidarność i pomocniczość w ubezpieczeniach emerytalnych*, [w] *Z zagadnień zabezpieczenia społecznego*, red. A. Wypych-Żywicka, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego Katedra Prawa Pracy, 1/2009, Gdańsk 2009.

• *Stosunek encykliki Leona XIII Rerum nova rum do przemian społecznych w XIX - wiecznej Europie*, *Studia Gdańskie Wizje i rzeczywistość*, T VI, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2009, s. 131-148.

• *Ile nas kosztują ubezpieczenia emerytalne?*, [rozdział w:] *Antkiewicz S., Pronobis M., [red.] Gospodarka w warunkach kryzysu*, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, CeDeWu Wydawnictwo Fachowe, Warszawa 2009, s. 91-103.

• *Dorobek nauki finansów publicznych w dziedzinie finansów ubezpieczeń emerytalnych - potrzeby i perspektywy rozwoju*, [w:] *Główne wyzwania i problemy systemu finansów publicznych*, pod redakcją J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szołno-Koguc, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009, s. 257-268.

• *Jednolite ubezpieczenia emerytalne w UE – wizja czy konieczność*, [w:] *„System finansów publicznych. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku”*, red. nauk. Dobaczewska A., Juchniewicz E., Sowiński T., CeDeWu, Warszawa 2010, s. 93-106.

• *Fundusze ubezpieczeń emerytalnych*, *Gdańskie Studia Prawnicze, Zagadnienia nauki prawa*. W 40-lecie Wydziału prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, t. XXIV, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2010, s. 291 – 306.

• *Pięć lat doświadczeń prawa finansów publicznych w Polsce w dziedzinie prawa emerytalnego - przestrzeń niezagospodarowana*, [w:] *Prawo europejskie – 5 lat doświadczeń w polskim prawie finansowym*, red. nauk. H. Litwińczuk, Oficyna Prawa Polskiego Wydawnictwo Wiedza i Praktyka, Warszawa 2011, s. 121-129.

• *Wykonywanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 czerwca 2008 r. prawnofinansowe studium jednego przypadku*, *Z zagadnień zabezpieczenia społecznego*, red. A. Wypych-Żywicka, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego Katedra Prawa Pracy, 3/2011, Gdańsk 2011, s. 61-75. współautorstwo: Sowiński T., Sowińska E.

• *Acquis communautaire, a problematyka bezpieczeństwa socjalnego obywateli Unii Europejskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo unii Europejskiej – wybrane aspekty*, red. nauk. Miecznikowski S., Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2011, s. 151-162.

• *Prawo finansowe ubezpieczeń społecznych*, [w:], *„Podstawy finansów i prawa finansowego”*, red. nauk. Drwiłło A., Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 487-528.

- *Podmiotowa koncepcja ubezpieczeń emerytalnych*, [w:] „*Wolność i sprawiedliwość w zatrudnieniu*”, Księga pamiątkowa poświęcona Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej profesorowi Lechowi Kaczyńskiemu, red. nauk. Seweryński M., Stelina J., Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2012, s. 293-306.
- *Kierunki przekształceń systemów emerytalnych*, [w:] *System ubezpieczeń społecznych między solidaryzmem a indywidualizmem*, red. nauk. M. Żukowski, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Warszawa – Lublin 2014, s. 191-212.
- *Prawo finansowe ubezpieczeń społecznych*, [w:] „*Podstawy finansów i prawa finansowego*”, red. nauk. Drwiłło A., Wolters Kluwer, wydanie 2, Warszawa 2014, s. 489-534.
- *Ubezpieczenia emerytalne w okresie ostatnich dwudziestu pięciu lat przeobrażeń w prawie finansowym*, [w:] *XXV lat przeobrażeń w prawie finansowym i prawie podatkowym – ocena dokonań i wnioski na przyszłość*, red. nauk. Z. Ofiarski, Wydawnictwo Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, Szczecin 2014, s.909-918.
- *Contemporary legal models of social insurance*, [w:] *Financial Law*, red. nauk. J. Gliniecka, Wolters Kluwer, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk-Warszawa 2016, s.110-132.
- *Capital Funded Models of Pension Insurance on Selected Examples Part 1*, *Financial Law Review*, University of Gdańsk L Faculty Of Law And Administration, No. 1 (4)/2016, s. 1- 14, <http://www.degruyter.com/view/j/flr>, Unauthenticated Download Date | 7/17/17 10:44 PM.
- *Capital Funded Models of Pension Insurance on Selected Examples Part 2*, *Financial Law Review*, University of Gdańsk L Faculty Of Law And Administration, No. 1 (4)/2016, s. 15-26, <http://www.degruyter.com/view/j/flr>, Unauthenticated Download Date | 7/17/17 10:46 PM.
- *The pension system of the United States of America. Selected legal and financial aspects* [w:] *The financial law towards challenges of the XXI century*, red. nauk. M. Radvan, J.Gliniecka, T. Sowiński, P.Mrkývka, Publications of the Masaryk University, theoretical series, edition Scientia, file no. 580, Brno Masaryk University, 2017.

+Publikacja uwzględniona w bazie publikacji Web of Science

- *Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Wybrane zagadnienia aksjologiczne – zasady konstytucyjne* [w:] *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku. The Practical and Theoretical Problems of Financial Law towards Challenges of the XXI Century*, red. nauk. Jolanta Gliniecka, Anna Drywa, Edward Juchniewicz, Tomasz Sowiński, Warszawa, CeDeWu 2017, s. 111-124.
- *Prawo finansowe ubezpieczeń społecznych*, [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. Drwiłło A., Wolters Kluwer, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, Warszawa 2018, s. 604-661.
- *Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Studium prawnofinansowe*. CeDeWu, Warszawa 2019, s. 400.

Ad. 2. Prawo finansowe i ustrój samorządu terytorialnego,

Od początku III RP [a i znacznie wcześniej] zaangażowałem się w działania społeczne podkreślające prawo samostanowienia społeczeństwa, a w tym i społeczności lokalnych. Działania w Gdańskim Komitecie Obywatelskim z natury rzeczy nakierowane były na rozwój

społeczeństwa obywatelskiego. Moje działania naukowe wzmagane były równolegle zdobywanym doświadczeniem jako radnego Gdańska i wiceprezydenta do spraw polityki społecznej. W ten sposób mogłem w praktyczny sposób doświadczyć tego o czym sam się uczyłem i uczyłem innych oraz zajmowałem się w ramach mojej pracy badawczej. Nie tylko pisałem o budżecie samorządowym, ale i „pisałem budżet”, współuczestnicząc w przygotowaniach budżetu miasta, dodam miasta, które jako pierwsze w Polsce podjęło próby w latach dziewięćdziesiątych tworzenia także budżetu obywatelskiego, czy przystąpiło do wydania obligacji komunalnych. Co prawda niektórzy nas ubiegli, jednak to Gdańsk rozpoczął za mojej kadencji w zarządzie miasta oba te działania. Zatem jako dysponent środków budżetowych pierwszego i drugiego stopnia [pierwszego nieco później] miałem możliwość praktycznego doświadczenia tego wszystkiego czemu poświęcona była moja praca badawcza i zawodowa. W późniejszym okresie miałem możliwość wielokrotnie opiniować, a w drobnej części i współtworzyć reformę administracyjną państwa, tak w zakresie ustrojowym, jak i w zakresie finansów publicznych. Jednakże zawsze nawet pełniąc funkcje publiczne w administracji centralnej podkreślałem iż w duszy jestem samorządowcem, co przede wszystkim podkreślało mój szacunek dla idei pomocniczości i prawa samostanowienia na możliwie najniższym stopniu organizacji społeczeństwa. Dałem temu wyraz chociażby usilnie zabiegając, a następnie współtworząc uchwały o jednostkach pomocniczych Miasta Gdańska. Mój punkt widzenia dotyczący samorządu terytorialnego przedstawiłem w niejednej publikacji naukowej, tak w zakresie ustrojowym, jak i prawnofinansowym, a także popularyzatorskim. Niebagatelną sprawą i doświadczeniem było także uczestnictwo w procesach legislacyjnych i opiniodawczych przygotowywanych licznych aktów prawnych w tym zakresie. Do publikacji naukowych z tego zakresu, poszerzonych także o przestrzeń polityki regionalnej Unii Europejskiej zaliczyłbym przede wszystkim:

- *Regiony w wybranych państwach członkowskich; Regiony w wybranych relacjach funkcjonalnych* [w:] *Regiony Acquis communautaire*, red. nauk. Z. Brodecki, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2005, s. 68-85.
- *Polityka regionalna Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*, [w] *Studia Gdańskie, Wizje i rzeczywistość*, T III, Wyd. Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2006, s. 23-42.
- *Zadania administracji cywilnej w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa*, [w] *Bezpieczeństwo Polski. Aspekty zewnętrzne i wewnętrzne*, red. nauk. Cz. Ciesielski, Wyd. Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2007, s.130-141.
- *Polityka regionalna Unii Europejskiej Wybrane zagadnienia cz. 2-regiony*, *Studia Gdańskie Wizje i rzeczywistość*, T IV, Wyd. Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2007, s. 64-87.
- *Silne regiony, czy rachityczne województwa? Uwagi nad dokończeniem reform administracyjnych*, *Studia Gdańskie Wizje i rzeczywistość*, T V, Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Gdańsk 2008 s. 208-224.
- *Prawo finansowe samorządu terytorialnego, Zagadnienia ogólne; Nadzór i kontrola finansów samorządu terytorialnego* [w:] „Podstawy finansów i prawa finansowego”, Drwiłło A. [red.], Wolters Kluwer, Warszawa 2011, Wydanie 1, s. 554-558; s. 609-613.

- Budżet jednostek samorządu terytorialnego – zagadnienia prawnoustrojowe; Procedura budżetowa [w] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, Wydanie 1, s. 559-576.
- *Dochody samorządu terytorialnego; Niepodatkowe dochody samorządu terytorialnego* [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, Wydanie 1, s. 576-582; s. 590-598.
- *Wydatki samorządu terytorialnego*, [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, Wydanie 1, s. 603-609.
- *Problematyka prawna i kompetencyjna gospodarki wodnej w Polsce*, [w:] *Stan gospodarki wodnej w Polsce, problematyka prawna i kompetencyjna (na przykładzie dolnej Wisły)*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011, Zeszyty Zespołów Senackich 8/2011, s.103-122.
- *Prawo finansowe i budżetowe gospodarki lokalnej*, [w:] *Prawo finansowe*, red. nauk. H. Dzwonkowski, J. Gliniecka, [red.], Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2013, s.141-176.
- *Prawo finansowe samorządu terytorialnego. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku. Lokal finance law. The financial law towards challenges of the XXI century*, red. nauk. Gliniecka J., Juchniewicz E., Sowiński T., Wróblewska M., CeDeWu, Warszawa 2013.
- *Praktyki przekazywania i określania zasad wykonywania zadań oraz środków finansowych na ich wykonanie jednostkom samorządu terytorialnego na wybranych przykładach*, [w:] *Prawo finansowe samorządu terytorialnego. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku. Lokal finance law. The financial law towards challenges of the XXI century*, red. nauk. Gliniecka J., Juchniewicz E., Sowiński T., Wróblewska M., CeDeWu, Warszawa 2013, s. 235-245.
- *Prawo finansowe samorządu terytorialnego, Zagadnienia ogólne; Nadzór i kontrola finansów samorządu terytorialnego* [w:] „*Podstawy finansów i prawa finansowego*” Drwiłło A. [red.], Wolters Kluwer, Warszawa 2014, Wydanie 2, s. 558-563 i s. 626-630
- Budżet jednostek samorządu terytorialnego – zagadnienia prawnoustrojowe; Procedura budżetowa [w] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, Wydanie 2, s. 563-581.
- *Finanse publiczne jednostek samorządu terytorialnego. [w] Źródła finansowania samorządu terytorialnego we współczesnych regulacjach prawnych”. Public Finance of Local Government. Sources of Local Government Financing in the Light of Modern Regulations. Red. nauk. Gliniecka J., Juchniewicz E., Sowiński T. CeDeWu, Warszawa 2014.*
- *Problematyka prawno-finansowa jednostek samorządu terytorialnego i NGO’s, na przykładzie współpracy z samorządowymi i pozarządowymi partnerami społecznymi*, [w:] *Finanse publiczne jednostek samorządu terytorialnego. [w] Źródła finansowania samorządu terytorialnego we współczesnych regulacjach prawnych”. Public Finance of Local Government. Sources of Local Government Financing in the Light of Modern Regulations red. nauk. . Gliniecka J., Juchniewicz E., Sowiński T. [red.], CeDeWu, Warszawa 2014, s. 15-22.*
- *Problem rozdrobnienia kompetencyjnego w zarządzaniu gospodarką wodną w Polsce*, Global Compact Raport. Inland Navigation. Żegluga śródlądowa – Wisła, realizowany w ramach

Inicjatywy Odpowiedzialny Transport 2014-2020, Inicjatywa Sekretarza Generalnego ONZ The Global Compact Network Poland, 2015, s. 232-235.

- *Finansowanie jednostek samorządu terytorialnego – wybrane problemy*, [w:] *Finanse samorządowe po 25 latach samorządności. Diagnoza i perspektywy*. Red. nauk. W. M. Miemiec, Wolters Kluwer monografie, Warszawa 2015, s.228-237.
- The evolution of eu regional policy and its funding, *Financial Law Review*, No. 1 (1)/2016, Ghttp://www.degruyter.com/view/j/flr.2016.1.issue-1/flr-2016-0005/flr-2016-0005.xml
- Finansowanie samorządu terytorialnego i jego zadań a Europejska Karta Samorządu Lokalnego, *Local Government Financing and European Charter of Local Self-Government*, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Warszawa 2016.
- *The process of municipalization of the state in a spirit of the idea of subsidiarity and in accordance with the European Charter of Local Self-Government at the example of Poland from 1990 to 2015*, [w:] „*Finansowanie samorządu terytorialnego i jego zadań a Europejska Karta Samorządu Lokalnego, Local Government Financing and European Charter of Local Self-Government*”, J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, [red.], CeDeWu, Warszawa 2016, s.83-101.
- *Finansowanie jednostek samorządu terytorialnego, Problemy praktyczne; Local Government financing, Practical problems*, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, [red.], CeDeWu, Warszawa 2016.
- *Wybrane aspekty prawne w świetle planu przystąpienia Polski do porozumienia AGN, Żegluga Śródlądowa – Odra*, Global Compact Raport. Inland Navigation. *Żegluga śródlądowa – Wisła*, realizowany w ramach Inicjatywy Odpowiedzialny Transport 2014-2020, Inicjatywa Sekretarza Generalnego ONZ The Global Compact Network Poland, 2016, s. 108-109.
- *Samorząd terytorialny w 20 lat po reformie administracyjnej państwa. Bilans nadziei i postulaty na przyszłość. Local Government in 20 years after the administrative reform. Bolance of hope and postulates for future.*, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Warszawa 2018.
- *Aktualna problematyka prawno-finansowa dotycząca jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w Polsce*, [w:] *Samorząd terytorialny w 20 lat po reformie administracyjnej państwa. Bilans nadziei i postulaty na przyszłość. Local Government in 20 years after the administrative reform. Bolance of hope and postulates for future.*, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Warszawa 2018, s. 9-22.
- *Dochody jednostek samorządu terytorialnego – zarys konstrukcji*, [w:] *Samorząd terytorialny w 20 lat po reformie administracyjnej państwa. Bilans nadziei i postulaty na przyszłość. Local Government in 20 years after the administrative reform. Bolance of hope and postulates for future.*, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Warszawa 2018, s. 157-178.
- *Prawo budżetowe samorządu terytorialnego*, [w] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, s. 695-716

- *Dochody samorządu terytorialnego*, [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, s. 716-723
- *Niepodatkowe dochody samorządu terytorialnego*, [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, s. 746-755
- *Wydatki samorządu terytorialnego*, [w:] *Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, s. 761-769.
- *The Challenges of Local Government Financing in the Light of European Union Regional Policy*, (Conference Proceedings), red. nauk. P. Mrkývka, J. Gliniecka, E. Tomášková, E. Juchniewicz, T. Sowiński, M. Radvan (eds.), ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS, IURIDICA, Editio Scientia vol. 636, Masaryk University, Brno 2018.

+Publikacja zgłoszona do bazy publikacji Web of Science

- *The Evolution of EU Regional Policy [w:] The Challenges of Local Government Financing in the Light of European Union Regional Policy*, (Conference Proceedings, red. nauk. P. Mrkývka, J. Gliniecka, E. Tomášková, E. Juchniewicz, T. Sowiński, M. Radvan (eds.), ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS, IURIDICA, Editio Scientia vol. 636, Masaryk University, Brno 2018, s. 614-625.

+Publikacja zgłoszona do bazy publikacji Web of Science

Ad. 3. Finanse publiczne i prawo finansowe,

Co jest oczywiste moja praca badawcza koncentrowała się także na nurcie dotyczącym prawa finansowego i finansów publicznych, wynikającym z profilu Katedry Prawa Finansowego, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, w której pracuję i prowadzonych przez nią badań i zajęć dydaktycznych. Jak już wspominałem miałem tę możliwość aby wiele spraw z zakresu funkcjonowania finansów publicznych poznać w praktyce jako dysponent środków budżetowych w jednostce samorządu terytorialnego, ale także jako dysponent części budżetowej Województwa Gdańskiego i Pomorskiego, co było doświadczeniem nie do przecenienia, z punktu widzenia mojej pracy naukowej. Pomogło mi to także w mojej pracy społecznej w różnych organizacjach pozarządowych, a obecnie w aktywnej współpracy z licznymi organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza utworzonymi przez jednostki samorządu terytorialnego, choć nie tylko.

W przestrzeni finansów publicznych i prawa finansowe wskazałbym następujące publikacje:

- *Leksykon Prawa finansowego, 100 podstawowych pojęć*, red. Drwiłło A., Maśniak D., Wydanie 1, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, autor haseł: Administracja finansów publicznych, Audyt wewnętrzny, Gospodarstwo pomocnicze, Inkasent, Instytucja gospodarki budżetowej, Jednostka budżetowa, Płatnik, Podatnik, Składka ubezpieczeniowa, Zakład budżetowy.
- *System finansów publicznych. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku*, red. nauk. Dobaczewska A., Juchniewicz E., Sowiński T., CeDeWu, Warszawa 2010.

- *Daniny publiczne, Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku*, red. nauk. Dobaczewska A., Juchniewicz E., Sowiński T., [red.] CeDeWu, Warszawa 2010.
- *Finanse publiczne i prawo finansowe, a kryzys finansowy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Po pierwsze - zasady!*, [w:] *Public Finance and Financial Law in the Context of financial Crisis in Central and Eastern Europe*, E. Ruśkowski, I. Zawerucha [red.], Temida 2, Białystok - Lwów 2010, s. 94-101.
- „Zarządzanie kryzysowe i odbudowa wartości przedsiębiorstw na przykładzie próby restrukturyzacji ZOZ-ów”, *Finanse w warunkach kryzysu, wybrane zagadnienia, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego*, 3/2010, Sopot 2010, s.87-96.
- *Administracja finansów publicznych, Zagadnienia ogólne [w:] Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, Wydanie 1, s. 139-142.
- *Propozycje zmian legislacyjnych i organizacyjnych, [w:] Program rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce, Część 2. Propozycja wieloletniego programu rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce*, red. K. Dmochowska, C. Gołębiowski M. Mironowicz, J. Rekiel, Warszawa, Rotterdam, lipiec 2011.
- *Założenia do projektu ustawy o Gospodarce Wodnej oraz o zmianie ustawy o finansach publicznych, Załącznik Nr 5, [w:] Program rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce, cz. 2: Propozycja wieloletniego programu rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce*, red. K. Dmochowska, C. Gołębiowski M. Mironowicz, J. Rekiel, Warszawa, Rotterdam, lipiec 2011, s.181-196.
- *Decentralizacja finansów publicznych warunkiem rzeczywistej decentralizacji państwa*, [w] *Annales, Univesitatis Mariae Curie-Skłodowska, secto H Oeconomia*, Lublin 2012, s. 61-70.
- *Program Partnerstwa Publicznego nową formą współpracy jednostek sektora finansów publicznych, [w:] Prawo finansowe po transformacji ustrojowej, Międzynarodowe i Europejskie prawo podatkowe*, red. I. Mirek, T. Nowak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 61-70.
- *System prawnofinansowy. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku. Law and finance. The financial law towards challenges of the XXI century*, red. Nauk. Gliniecka J., Juchniewicz E., Sowiński T., Wróblewska M., [red.] CeDeWu, Warszawa 2013.
- *Administracja finansów publicznych, Zagadnienia ogólne [w:] Podstawy finansów i prawa finansowego*, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, Wydanie 2, s. 169-174.
- *Prawo finansowe ubezpieczeń społecznych, [w:] Podstawy finansów i prawa finansowego*, Drwiłło A. [red.], Wolters Kluwer, Warszawa 2014, Wydanie 2, s.
- *Wykonywanie budżetu środków europejskich, [w:] Ustawa o finansach publicznych. Komentarz prawno-finansowy*, H. Dzwonkowski, G. Gołębiowski [red.], Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, s. 431-443.
- *Leksykon Prawa finansowego, 100 podstawowych pojęć*, red. Drwiłło A., Maśniak D., Wydanie 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, autor haseł: *Administracja finansów publicznych, Agencja wykonawcza, Audyt wewnętrzny, Inkasent, Instytucja gospodarki*

budżetowej, Jednostka budżetowa, Płatnik, Podatnik, Samorządowy zakład budżetowy, Składka ubezpieczeniowa, Tajemnica skarbowa.

• *Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku, The financial law towards challenges of the XXI century, Проблемы и задачи финансового права в XXI веке, red. nauk. J. Gliniecka, Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, [red.], CeDeWu, Warszawa 2015.*

• *The financial law towards challenges of the XXI century, red. nauk. M. Radvan, J. Gliniecka, T. Sowiński, P. Mrkývka, Publications of the Masaryk University, theoretical series, edition Scientia, file no. 580, Brno Masaryk University, 2017,*

+Publikacja uwzględniona w bazie publikacji Web of Science

• *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku. The Practical and Theoretical Problems of Financial Law towards Challenges of the XXI Century, red. nauk. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, [red.], Warszawa, CeDeWu 2017.*

• *Wykonywanie budżetu środków europejskich, Gdańskie Studia Prawnicze, Dwadzieścia lat Gdańskich Studiów Prawniczych, t. XXXVIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2017, s. 401 – 412.*

• *Finansowanie polityki regionalnej Unii Europejskiej, [w:] System prawnofinansowy Unii europejskiej, red. nauk. A. Drwiłło, A. Jurkowska-Zeidler, Wolters Kluwer, Warszawa 2017. s. 145-184.*

• *Administracja finansów publicznych, Zagadnienia ogólne [w:] Podstawy finansów i prawa finansowego, red. nauk. A. Drwiłło, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, Wydanie 3, zaktualizowane, uzupełnione i poprawione, s. 206-212.*

• *The Rules for the Implementation of the Budget of European Funds in Poland, [w:] The Challenges of Local Government Financing in the Light of European Union Regional Policy, (Conference Proceedings), red. nauk. P. Mrkývka, J. Gliniecka, E. Tomášková, E. Juchniewicz, T. Sowiński, M. Radvan (eds.), ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS, IURIDICA, Editio Scientia vol. 636, Masaryk University, Brno 2018, s. 164-179.*

+Publikacja zgłoszona do bazy publikacji Web of Science

Ad. 4 i 5. Prawo Unii Europejskiej i Polityka Regionalna Unii Europejskiej.

Istotnym nurtem badawczym wynikającym z potrzeb związanych z pracy w katedrze Europeistyki, na Wydziale Studiów Europejskich Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, było prawo Unii Europejskiej, skupione głównie, poza zagadnieniami ogólnymi na wspomnianych wyżej przestrzeniach prawa finansowego, polityce regionalnej UE wpisującej się w znacznym stopniu w nurt zagadnień z pkt.2. oraz oczywiście zagadnieniom prawa społecznego [socjalnego], a zwłaszcza ubezpieczeń społecznych. Dlatego publikacje z zakresu prawa UE, poświęcone głównie dwóm pierwszym przestrzeniom badawczym, ująłem w punktach 1-3 niniejszego zestawienia. Jednakże prawem UE zajmowałem się choćby w przestrzeni idei pomocniczości i decentralizacji administracji publicznej, jak i ze względów oczywistych skoro Polska miała się stać, a następnie stała się państwem członkowskim tej organizacji.

Tu także przejawiałem aktywność popularyzatorską, zwłaszcza w okresie przedakcesyjnym, jak w późniejszych latach, między innymi przybliżając UE, jej prawo polityki i ich instrumenty finansowe w postaci funduszy strukturalnych. Brałem udział w konferencjach i seminariach poświęconych prawu Unii Europejskiej, a część z nich także organizowałem lub współorganizowałem.

5.2. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Wygłosiłem łącznie ponad sto referatów na konferencjach, w tym 25 na zagranicznych. Miały one różny charakter od stricte naukowych [zdecydowana większość], przez oficjalne stanowiska administracji samorządowej i rządowej, którą reprezentowałem [liczę tylko te które przygotowałem osobiście], czy w związku z pełnieniem powyższych funkcji, po popularyzatorskie, dotyczące zwłaszcza prawa finansowego i ustrojowego samorządu terytorialnego, prawa finansowego publicznego czy prawa Unii Europejskiej, także prawa ubezpieczeń społecznych i emerytalnych. Szczególnie, zwłaszcza w ostatnich latach interesowało mnie przedstawianie opracowanych tez z zakresu prawa finansowego zabezpieczenia emerytalnego, dzięki czemu miałem możliwość spotkać się z odzewem i reakcją na ich treść i konfrontację opracowywanych tez i fragmentów mojej pracy badawczej z gronem pracowników nauki prawa finansowego i praktyków, a także innych dziedzin prawa, jak i innych nauk, co zważywszy na interdyscyplinarny zakres badań było celowe i zasadne. W tej przestrzeni zagadnień badawczych związanych z zabezpieczeniem społecznym wskazałbym między innymi następujące wystąpienia:

•5.2.1. Prawo i finanse zabezpieczenia emerytalnego

- „*Powszechnne ubezpieczenia emerytalne na przełomie wieków*”, (referat), Konferencja naukowa; „Integracja Europy- przeszłość i perspektywy”, Wydział Studiów Europejskich Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk 16 maja 2007.
- „*Poszukiwanie jednolitego systemu ubezpieczeń emerytalnych Unii Europejskiej*”, (referat), Konferencja naukowa; „*Gospodarka narodowa, integracja, globalizacja w poszukiwaniu modelu gospodarczego Unii Europejskiej*”, Wydział Studiów Europejskich Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk 16 maja 2008.
- „*Konstrukcja prawno-finansowa ubezpieczeń emerytalnych*”, (referat) Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 28.05.2007.
- „*Czy finanse ubezpieczeń emerytalnych spowodują zmianę obowiązującego w nich paradygmatu?*”, (referat), Konferencja „Innowacje finansowe”, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Gdańsk 21-23 września 2008.
- „*Idee solidarności i pomocniczości w ubezpieczeniach emerytalnych*”, (referat), Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 13.11.2008.
- „*Społeczny koszt ubezpieczeń emerytalnych*”, (referat), Konferencja „Kryzys na rynkach finansowych, a rozwój gospodarczy”, Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Gdańsk 14-16 czerwca 2009.

- „*Organizacja i zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, od ubezpieczeń społecznych przez Strategię Lizbońską po wizje XXI wieku*”, (referat), Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, konferencja z okazji Jubileuszu 75 lecia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Gdańsk 29 października 2009.
- „*Jednolite ubezpieczenia emerytalne w UE – wizja czy konieczność*”, (referat), Międzynarodowa Bałtycka Konferencja Prawa Finansowego, „Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku”, Gdańsk - Sztokholm 11.10.2010.
- „*Aktualność poglądów Ludwika Landaua na działalność lokacyjną ubezpieczeń społecznych i jej role w latach 1924-1933, w odniesieniu do dnia dzisiejszego*”, (referat) Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 20.01.2011.
- „*Finanse ubezpieczeń emerytalnych w przestrzeni finansów publicznych*”, (referat) Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 29 kwietnia 2012
- „*Podmiotowa koncepcja organizacji i finansowania ubezpieczeń emerytalnych*”, (referat) Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 20.01.2011.
- „*Paradygmat ubezpieczeń społecznych – od Bismarcka do 2012 roku*” – (referat) Ubezpieczenia społeczne, seminarium, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk 27 października 2012.
- „*Reforma ubezpieczeń emerytalnych z 2012 roku w przestrzeni finansów publicznych RP i UE*”, (referat), II Międzynarodowa Bałtycka Konferencja Prawa Finansowego, „Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku”, Gdańsk-Sztokholm 19.04.2013.
- „*II filar ubezpieczeń emerytalnych - pomoc, czy problem dla finansów publicznych ?*”, (referat) Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego regionu Północnego, Gdańsk, 9 kwietnia 2014.
- „*Kierunki przekształceń systemów ubezpieczeń społecznych w krajach UE i na świecie*”, (referat), Ogólnopolska konferencja naukowa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, „Systemy ubezpieczeń społecznych – między solidaryzmem a indywidualizmem”, KUL, Lublin, 3-4 kwietnia 2014.”
- „*Emerytura - jałmużna, prawo, czy przywilej? Kilka uwag o reformowaniu systemów emerytalnych.*” [referat], Debata dotycząca systemu emerytalnego „Bezpieczeństwo Dzięki Odpowiedzialności”, Gdańsk, 22 września 2016.
- „*Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Wybrane zagadnienia aksjologiczne - zasady konstytucyjne.* [referat], Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego Regionu Północnego, Gdańsk, 23 lutego 2017r.
- „*Solidarność w zabezpieczeniu emerytalnym. Podstawowe problemy aksjologiczne.* [referat], Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego Regionu Północnego, Gdańsk, 23 lutego 2017r.
- „*Podmiotowa koncepcja zabezpieczenia emerytalnego. Wybrane zagadnienia aksjologiczne - założenia konstrukcji prawno-finansowej.*” [referat], Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego Regionu Północnego, Gdańsk, 4 maja 2017r.
- „*Uniezależnienie zabezpieczenia emerytalnego od problemu demograficznego drogą do znalezienia wydolnego finansowo modelu emerytalnego.*”, [referat], II gdańskie Seminarium

Zabezpieczenia Społecznego pt.: „Czy potrzebna jest nowa formuła i nowe źródła finansowania emerytury?”, 20 kwietnia 2018, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Gdański.

- „*The Evolution of Legal Structure of Pension Insurance*”, (referat), Financial law and taxation policies in Kazakhstan and European Union, Karaganda State University; Kazakhstan, Faculty of Economy, Faculty of Law, University of Gdansk, Poland, Center of Local Government Law and Local Financial Law, Joint online conference, Karaganda-Gdańsk, November 15th 2018.
- „*Kwadrat logiczny repartycyjnego modelu ubezpieczeń emerytalnych*”, [referat], Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego Regionu Północnego, Gdańsk, 11 kwietnia 2019r.

5.2.2. Prawo finansowe i ustrojowe samorządu terytorialnego

- „*Implementation example elements from Vistula and its Basin 2020 Program to the In Water Program*” (referat), In Water, Exploiting Inland Waterways for Regional Development, I International Conference, University of Technology, Gdańsk, 20-21 March 2006.
- „*Polityka opłat za wodę w kontekście zasad polityki fiskalnej i finansów publicznych*”, (głos w dyskusji), Grupa 5 - „analiza ekonomiczna korzystania z wód, polityka opłat za wodę”, III Krajowe Forum Wodne, Rawa Mazowiecka, 25 marca 2009.
- „*Projekt Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami 2030 w świetle poglądów NGO's, żeglugi śródlądowej, energetyki wodnej i samorządów terytorialnych zainteresowanych gospodarką wodną oraz uwarunkowania prawne*”, (referat) Rada Gospodarki Wodnej Regionu Dolnej Wisły, Gdańsk 21.04.2009.
- „*Rola jednostek samorządu terytorialnego w krajach UE*”, (referat) Seminarium Pomorskiego Stowarzyszenia Gmin Wiejskich oraz Ośrodka Badań Integracji Europejskiej Uniwersytetu Gdańskiego. Sopot 29.04.2009.
- „*Samorząd terytorialny w państwach UE, aspekty prawno-porównawcze*”, (referat) Seminarium Pomorskiego Stowarzyszenia Gmin Wiejskich, Ośrodka Badań Integracji Europejskiej Uniwersytetu Gdańskiego i Konwentu Starostów Województwa Pomorskiego, pt. „*Doświadczenia i perspektywy wdrażania funduszy UE 2007-2013 w województwie pomorskim*”, Gdańsk 19 listopada 2009.
- „*Różnorodność jednostek samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*”, (referat), Uroczysta Sesja Rady Miejskiej w Pelplinie z okazji 20-lecia Samorządu Miasta i Gminy Pelplin, 10 czerwca 2010 r.
- „*Problematyka prawna i kompetencyjna gospodarki wodnej w Polsce oraz jej konsekwencje dla Województwa Pomorskiego- propozycje rozwiązań*”, [w:] Stan gospodarki wodnej w Polsce - problematyka prawna i kompetencyjna na przykładzie Pomorza, Regionalna Izba Gospodarcza Pomorza, Gdańsk 2011
- „*Decentralizacja finansów publicznych warunkiem rzeczywistej decentralizacji państwa*”, (referat), Konferencja naukowa: O nowy model finansów samorządowych - lekcja z kryzysu Kazimierz Dolny nad Wisłą, 23-24 kwietnia 2012.
- „*Problematyka organizacji administracji wodnej w Polsce*”, seminarium naukowe „Gospodarka Wodna”, [moderator sesji], I Konwent Marszałków Województw RP, w Regionie Kujawsko-Pomorskim 18-20 Września 2013 r. Bydgoszcz-Toruń.

- „*Miasta Nadwiślańskie w Korytarzu Bałtyk – Adriatyk*”, (referat), I Forum Korytarza Bałtyk – Adriatyk, Łódź, 22 września 2014.
- „*Finansowanie jednostek samorządu terytorialnego - wybrane problemy*”, (referat) II Międzynarodowa Wrocławska Konferencja Prawa Finansowego i Finansów Publicznych *XXV lat Prawa finansowego samorządu terytorialnego i finansów samorządowych*, Wrocław 26-27.03.2015.
- „*Czy jednostki samorządu terytorialnego mogą i powinny być samowystarczalne finansowo?*” (referat), III Międzynarodowa Bałtycka Konferencja Prawa Finansowego: Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku, The financial law towards challenges of the XXI century, Проблемы и задачи финансового права в XXI веке, Karlskrona, 25.04.2015.
- „*Mechanizmy finansowania jednostek pomocniczych gmin*”, (referat, moderator panelu), Seminarium eksperckie „Organizacja i funkcjonowanie jednostek pomocniczych gminy. Dotychczasowe doświadczenia i propozycje zmian”, Instytut Metropolitalny, Gdańsk 26 lutego 2016.
- „*Dochody jednostek samorządu terytorialnego – wybrane zagadnienia*” [referat], III Międzynarodowa Konferencja Finansów Samorządu Terytorialnego, *Samorząd terytorialny w 20 lat po reformie administracyjnej państwa. Bilans nadziei i postulaty na przyszłość*. III International Conference on the Financial Law of Local Government. *Local Government in 20 years after the administrative reform. Balance of hope and postulates for future.*, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Gdański, 16 kwietnia 2018.
- „*The process of municipalization of the state in accordance with the European Charter of Local Self-Government*”, referat, International Seminary Financial Law of Local Government Local Government Financing and European Charter of Local Self-Government, Gdańsk 25 kwietnia 2016.

•5.2.3. Finanse publiczne i prawo finansowe

- „Inland shipping as an alternative form of transportation”, (referat), Intrasea II Seminar: „Promotion of the inland shipping”. Elbląg, 28 maja 2008.
- „*Acquis communautaire a problematyka bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa*”, (referat), Konferencja naukowa; „*Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*”, Wydział Studiów Europejskich Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, wydział Studiów Europejskich, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 10 maja 2010.
- „*Gospodarka morska Rzeczypospolitej z historii w przyszłość*”, (referat) Powszechny Zjazd Ekonomistów, Menedżerów, Prawników i Historyków Morskich, Gdynia, 20 Września 2010.
- „*Problematyka prawna i kompetencyjna gospodarki wodnej w Polsce - propozycje rozwiązań*”, Konferencja: Stan gospodarki wodnej w Polsce - problematyka prawna i kompetencyjna (na przykładzie Dolnej Wisły), Senat RP, 2 czerwca 2011.
- „*Zagadnienia priorytetowe i postulaty dotyczące założeń MasterPlanów*” (podsumowanie panelu); Sesja 2: Temat: MasterPlany dla dorzeczy Wisły i Odry [Moderator], *Debata panelowa dotycząca dróg wodnych w Polsce*, „*Rzeki dla regionów – czy stać nas na projekty cywilizacyjne*”, Toruń 10 września 2013.

- „Zasady tworzenia i zadania prawa podatkowego – konieczność budowy nowych fundamentów prawnych systemu podatkowego”, (referat), Международный научный семинар по налоговому праву: “Принципы противодействия уклонению от уплаты налогов в Польши и России”, Gdańsk 27 kwietnia 2015.
- „Sprawne zarządzanie gospodarką wodną wymaga dobrego otoczenia prawnego i właściwej struktury administrowania i finansowania dróg wodnych i transportu wodnego”, [ref. panel], seminarium w ramach Inicjatywy Odpowiedzialny Transport 2014-2020, Inicjatywy Sekretarza Generalnego ONZ The Global Compact Network Poland „Europejskie Korytarze Transportowe szansą na połączenie regionu Morza Bałtyckiego z Europą i resztą świata”, Sopot, 2 Października 2015.
- „Znaczenie i konsekwencje prawne przystąpienie Polski do AGN dla zrównoważonego rozwoju żeglugi śródlądowej w Polsce.”, (referat, panel), debata Inicjatywy Sekretarza Generalnego ONZ The Global Compact Network Poland: *Europejskie korytarze transportowe szansą na rozwój polskiej gospodarki i większą integrację z rynkami wschodniej i zachodniej Europy - wyzwania i potrzeby*, w ramach konferencji Transport Week, Sopot, 9 marca 2016.
- *Kaskada Dolnej Wisły Finansowe perpetuum mobile*”, (referat) IV Międzynarodowa Bałtycka Konferencja Prawa Finansowego, Gdynia-Karlskrona-Kopenhaga 21-24 kwietnia 2017r.

5.3. Udział w konferencjach naukowych i komitetach organizacyjnych konferencji

Przede wszystkim zwrócę uwagę na to, iż wszystkie wygłoszone referaty przedstawione w punkcie 5.2., jak i te znajdujące się w załączniku, zostały przeze mnie wygłoszone podczas konferencji i seminariów naukowych, krajowych i zagranicznych, w języku polskim i angielskim, w których brałem czynny udział.

Tak się składa, że udział w konferencjach jest jedynie częścią mojej naukowej i organizacyjnej aktywności, gdyż wiele konferencji organizowałem lub współorganizowałem.

Poczynając od współorganizacji Konferencji Regionalnej Pełnomocnika Rządu ds. Negocjacji Członkostwo RP w Unii Europejskiej ministra Jana Kułakowskiego, Gdańsk, 15 października 1999, „Zrozumieć negocjacje”, przez konferencje, sympozja i seminaria dotyczące wdrażania reformy administracyjnej państwa, liczne konferencje i fora związane z problematyką gospodarki morskiej i wodnej oraz śródlądowych dróg wodnych, także w aspekcie prawnym i finansowym, jak chociażby organizowane przez Porozumienie Samorządowe dla Korytarza Transportowego Bałtyk-Adriatyk, czy konferencje związane z Wisłą i miastami nadwiślańskimi.

Szczególną jednak wagę mają konferencje, które od 2010 roku współorganizuję realizując opracowany przeze mnie, a zatwierdzony przez Kierownika Katedry Prawa Finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Panią prof. zw. dr hab. Jolantę Gliniecką, projekt badawczy „Prawo finansowe Wobec Wyzwań XXI wieku” oraz jego kontynuację poświęconą finansom jednostek samorządu terytorialnego „samorząd 21”.

1. Do tej pory odbyły się 4 edycje pierwszego z projektów, a obecnie w trakcie jest edycja 5, którą zwieńczy w dniach 10-13 maja 2019 roku V Międzynarodowa Bałtycka Konferencja Prawa Finansowego: *Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku, The financial law towards*

challenges of the XXI century, Проблемы и задачи финансового права в XXI веке, w Gdyni i na Olandii. Odbyły się także 3 edycje Międzynarodowej Konferencji Finansów Samorządu Terytorialnego. Byłem kierownikiem wszystkich tych konferencji oraz kilku seminariów międzynarodowych zorganizowanych w ich ramach czy też niezależnie od nich, jak na przykład: Międzynarodowe Seminarium Prawa Finansowego Samorządu Terytorialnego Finansowanie samorządu terytorialnego i jego zadań, a Europejska Karta Samorządu Lokalnego, Gdańsk 25 kwietnia 2016; Międzynarodowe Seminarium Prawa Finansowego Samorządu Terytorialnego „Finansowanie samorządu terytorialnego i jego zadań, w polityce regionalnej Unii Europejskiej. International Conference on the Financial Law of Local Government „The Financing of local self-government and its tasks in the light of regional policy of the European Union”, Gdańsk, 16 kwietnia 2018.

Owoce każdego projektu badawczego jest co najmniej jedna publikacja naukowa. Powstały w ten sposób 2 serie wydawnicze. Do tej pory ukazało się **12 monografii zbiorowych**, których jestem współredaktorem naukowym. Jedną z nich: *The financial law towards challenges of the XXI century*, red. nauk. M. Radwan, J.Gliniecka, T. Sowiński, P.Mrkývka, Publications of the Masaryk University, theoretical series, edition Scientia, file no. 580, Brno Masaryk University, 2017, - została uwzględniona w bazie publikacji Web of Science, a kolejna jest do niej zgłoszona.

5.4. Współpraca z innymi ośrodkami naukowymi

W 2011 roku z inicjatywy i staraniem Katedry Prawa Finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Senat naszej uczelni utworzył Centrum Prawa Samorządowego i Prawa Finansów Lokalnych [dalej – Centrum], na którego kierownika Rektor UG powołał moją osobę. Od tego czasu w ścisłej współpracy z Katedrą Prawa Finansowego Centrum rozpoczęło szeroko zakrojoną współpracę z licznymi jednostkami naukowymi w kraju i zagranicą. Podpisałem umowę o współpracy i organizacji konferencji z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, która to zaowocowała kilkoma międzynarodowymi konferencjami. Podjąłem także jako kierownik Centrum współpracę z ośrodkami naukowymi w Brnie z Czech oraz Koszycach ze Słowacji, które zaowocowały podpisaniem umowy pomiędzy katedrami prawa finansowego z tych uczelni oraz naszą Katedrą Prawa Finansowego WPiA UG, a nawet dalej pomiędzy Wydziałami Prawa Uniwersytetu Gdańskiego i Uniwersytetu Masaryka w Brnie. W ramach kolejnych edycji projektów badawczych „Prawo finansowe Wobec Wyzwań XXI wieku” i „samorząd 21”, współpracowałem praktycznie ze wszystkimi ośrodkami naukowymi zajmującymi się prawem finansowym w Polsce, a także kilkunastoma ośrodkami z zagranicy z 8 państw.

Intensywnie rozwija się także współpraca z kilkoma ośrodkami naukowymi z Czech, Słowacji i Rosji Katedry Prawa Finansowego WPiA UG, w ramach wydawanego pod egidą Centrum, pisma naukowego *Financial Law Review*, które to uzyskało grant MENiS i ma duże szanse na uwzględnienie w bazie publikacji Web of Science.

Bardzo ważną przestrzenią jest także stała współpraca z Regionalną Izbą Obrachunkową w Gdańsku, której przedstawiciele biorą czynny udział w konferencjach organizowanych przez

Centrum, jak i dzięki temu pracownicy KPF biorą udział w różnych szkoleniach organizowanych przez RIO.

W latach 2015-2016 współpracowałem przy tworzeniu Global Compact Raport. Inland Navigation, realizowanych w ramach Inicjatywy Odpowiedzialny Transport 2014-2020, Inicjatywa Sekretarza Generalnego ONZ The Global Compact Network Poland, 2015 i 2016.

5.5. Udział w grantach naukowych

Środki pozyskiwane na potrzeby wspomnianych wcześniej projektów badawczych nie spełniają warunków przewidzianych w ustawie, jednakże ich pozyskanie od różnych instytucji częstokroć ma charakter zbliżony do grantu.

Jednakże wskazać tu pragnę 4 takie przypadki, samodzielnej bądź zespołowej realizacji grantów, chronologicznie rzecz ujmując:

5.5.1. W latach 2007-2008 uczestniczyłem w zespole ekspertów Zewnętrznych ds. Analiz Delphi Narodowego Programu Foresight Polska 2020 prowadzonego przez IPPT PAN, INE PAN i Pentor Research International, kierowanym przez Pana Profesora Michała Kleibera

5.5.2. Zgłoszony przeze mnie na Uniwersytecie Gdańskim projekt: „*Jednolity system ubezpieczeń emerytalnych w Unii Europejskiej – aspekty prawno-finansowe*” w wyniku postępowania konkursowego w ramach Badań Własnych w 2009 roku został pozytywnie oceniony przez recenzenta i uzyskał środki finansowe na Nr BW/6000-5-0332-9.

5.5.3. W latach 2010-2011 uczestniczyłem w międzynarodowym zespole ekspertów ECORYS Nederland B.V., prowadzących badania i przygotowujących na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury za jego środki i środki Banku Światowego, „*Program rozwoju infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce*”. W wyniku działań zespołu ekspertów powstało dwu tomowe opracowanie. W każdym z tomów poza drobniejszymi fragmentami opracowałem po jednym rozdziale, a w drugim dodatkowo propozycje rozwiązań i aktów prawnych [lub ich nowelizacji] zawartych jako jego oddzielne załączniki. Ponad to byłem odpowiedzialny za stronę prawną obu tomów raportu. Raport został przyjęty i opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa.

5.5.4. W Roku 2019 czasopismo naukowe Financial Law Review, wydawane przez kierowane przeze mnie Centrum uzyskało w konkursie w ramach programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. Pozytywną ocenę Zespołu oceniającego, a w konsekwencji grant Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego do realizacji na lata 2019-2020. Choć należy wspomnieć, że jest to zasługa przede wszystkim jego redakcji, jednak mam też swój współudział w działaniach, które do tego doprowadziły.

6. Osiągnięcia dydaktyczne w zakresie popularyzacji nauki i inne

6.1. przynależność do organizacji i towarzystw naukowych

- Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczeń Społecznych

- Centrum Informacji i Organizacji Badań Finansów Publicznych i Prawa Podatkowego Europy Środkowej i Wschodniej
- Instytut Wisły, Związku Miast Nadwiślańskich

6.2. Otrzymane nagrody i wyróżnienia

- Nagroda Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za najlepszą pracę doktorską dotyczącą problematyki społecznej w konkursie organizowanym przez Instytut pracy i Spraw Socjalnych pod patronatem Ministra Pracy i Polityki Społecznej, - 24 stycznia 2008 roku.
- Medal Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy - Casimirus Magnus - 07.09.2016
- Brązowy Krzyż Zasługi -15 kwietnia 2003.
- Medal Komisji Edukacji Narodowej -20 listopada 2000.

6.3. Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

1. Kierownik Centrum Prawa Samorządowego i Prawa finansów Lokalnych Uniwersytetu Gdańskiego,

Należy w tym punkcie wskazać szeroką i intensywną współpracę Centrum z organizacjami pozarządowymi zwłaszcza grupującymi jednostki samorządu terytorialnego, jak na przykład Porozumienie Samorządowe dla Korytarza Bałtyk –Adriatyk, Związek Miast Nadwiślańskich, Związek Miast i Gmin Morskich, Stowarzyszenie Miast Autostrady Bursztynowej, Związek Gmin Pomorza. Wspólne przedsięwzięcia, liczne wystąpienia na seminariach, sympozjach, warsztatach popularyzujące prawo finansowe, wskazujące prawnofinansowe aspekty działania poszczególnych NGO-sów.

2. Przewodniczący Rady Programowej „Programu dla Wisły 2020” , Przy Krajowym Zarządzie Gospodarki Wodnej 2007-2018.

3. Członek Rady Naukowej konkursu na najlepszą pracę magisterską i doktorską dotyczącą Wisły, organizowanym przez Związek Miast Nadwiślańskich,

4. Członek Rady Programowej V Międzynarodowej Bałtyckiej Konferencji Prawa Finansowego: *Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku, The financial law towards challenges of the XXI century, Проблемы и задачи финансового права в XXI веке*, Gdynia-Olandia 2019.

5. Członek Rady Programowej III Międzynarodowej Konferencji Prawa Finansowego Samorządu Terytorialnego: *The Challenges of Local Government Financing in the Light of European Union Regional Policy, Gdańsk 16 kwietnia 2018.*

6. Kierownik i współorganizator 8 konferencji międzynarodowych

7. Kierownik i współorganizator 9 międzynarodowych projektów badawczych

8. Współautor 6 podręczników w tym 1 w języku angielskim [zakres wykazany w załączniku nr 5]

- **opiekę naukową nad studentami (§ 5 pkt.9 rozporządzenia).** Jako moje osiągnięcia spełniające wymienione w tym przepisie kryteria wskazuję opiekę nad studentami na seminariach specjalizacyjnych i dyplomowych oraz recenzowanie prac licencjackich i magisterskich. Szczegółowy wykaz zawiera załącznik nr 5.

- **recenzowanie publikacji w czasopiśmie krajowych.** W tym zakresie wskażę recenzję wydawniczą komentarza do Ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych:

Chróścicki, *Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

6.4. inne osiągnięcia

- Członek Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego 2010-2012
[z wyboru]
- Członek Krajowej Rady Gospodarki Wodnej - 2006-2010.
- Członek Rady Gospodarki Wodnej Regionu Dolnej Wisły 2002-2007, 2011-2015 i 2016-2018.
- Członek Komitetu Monitorującego Porozumienia Samorządowym Transeuropejskiego Korytarza Transportowego Północ – Południe,
- Członek Rady Programowej projektu „Szlak wodny im. Króla Stefana Batorego”,
- Członkiem Zespołu doradczego ds. rewitalizacji śródlądowych dróg wodnych przy Marszałku Województwa Kujawsko – Pomorskiego.
- Ekspert Parlamentarnego Zespołu Rozwoju Dróg Wodnych.

28.09.2019.
Tomasz Sawicki